

ECONOMISCHE BEGROTING

**Instituut
voor de nationale
rekeningen**

Economische vooruitzichten 2020-2021

September 2020

Belliardstraat 14-18
1040 Brussel

e-mail: contact@plan.be
<https://www.plan.be>

Overname wordt toegestaan, behalve voor handelsdoeleinden, mits bronvermelding.

Verantwoordelijke uitgever: Philippe Donnay

Wettelijk Depot: D/2020/7433/15

Disponible en français

Inhoudstafel

Woord vooraf	1
Samenvatting	3
1. De internationale omgeving	6
1.1. Evolutie van de wereldeconomie	6
1.2. Rentevoeten en wisselkoersen	8
1.3. Onzekerheden	9
2. Het bbp en zijn belangrijkste bestedingscomponenten	10
2.1. Economische groei	10
2.2. Consumptieve bestedingen van de particulieren	10
2.3. Bedrijfsinvesteringen	12
2.4. Investerings in woongebouwen	13
2.5. Overheidsconsumptie en -investeringen	13
3. Ontwikkeling van prijzen en lonen	15
3.1. Binnenlands prijsverloop	15
3.2. Indexering van de overheidslonen en de sociale uitkeringen	16
3.3. Loonontwikkeling in de marktsector	17
3.3.1. Ontwikkeling van de loonkosten	17
3.3.2. Werkgeversbijdrageverminderingen en loonsubsidies	17
4. Arbeidsmarkt	20
Bijlage	24

Lijst van tabellen

Tabel 1	Opbouw van de loonkosten in de marktsector	17
Tabel 2	Arbeidskostenverlagingen voor de ondernemingen en werknemersbijdrageverminderingen ...	18

Lijst van figuren

Figuur 1	Kwartaalverloop van het bbp van de eurozone in volume.....	6
Figuur 2	Niveau van het bbp in volume	7
Figuur 3	Verloop van de langetermijnrentevoeten.....	8
Figuur 4	Wisselkoers van de euro	8
Figuur 5	Verloop van het Belgische bbp in volume.....	10
Figuur 6	Particuliere consumptie in volume.....	11
Figuur 7	Particuliere consumptie, beschikbaar inkomen en spaarquote.....	11
Figuur 8	Bedrijfsinvesteringen in volume	12
Figuur 9	Investeringsquote en rendabiliteit van de ondernemingen	12
Figuur 10	Investerings in woongebouwen in volume.....	13
Figuur 11	Uitvoer van goederen en diensten in volume	14
Figuur 12	Inflatie: verloop op kwartaalbasis.....	15
Figuur 13	Opsplitsing van het indexcijfer der consumptieprijzen.....	16
Figuur 14	Toegevoegde waarde, werkgelegenheid en productiviteit in de marktsector	20
Figuur 15	Ontwikkeling van de werkende bevolking, de werkloosheid en de beroepsbevolking	22

Woord vooraf

Overeenkomstig de wet van 21 december 1994 heeft het Instituut voor de nationale rekeningen (INR) de cijfers van de economische begroting meegedeeld aan de minister van Economie. Volgens de gangbare procedure heeft het Federaal Planbureau (FPB) een voorstel van economische begroting voorgelegd aan het wetenschappelijk comité voor de economische begroting en aan de raad van bestuur van het INR. Die laatste keurt de definitieve cijfers goed en draagt de eindverantwoordelijkheid. Het wetenschappelijk comité heeft een gunstig advies uitgebracht over de economische begroting.

Deze vooruitzichten houden rekening met de jaaraggregaten die in Deel 2 van de Nationale rekeningen 2018 ('Gedetailleerde rekeningen en tabellen') werden gepubliceerd, alsook met de voornaamste aggregaten tot het tweede kwartaal van 2020.

De hypothesen in verband met de internationale omgeving zijn gebaseerd op consensusvooruitzichten. De evolutie van de financiële variabelen (wisselkoersen, rentevoeten, olieprijzen) werd afgeleid uit de verwachtingen van de financiële markten van 26 augustus. De vooruitzichten voor België werden opgesteld aan de hand van de door het FPB ontwikkelde modellen MODTRIM en HERMES.

Deze vooruitzichten werden voltooid op 10 september 2020.

Philippe Donnay

Commissaris van het Federaal Planbureau

Regis Massant

Voorzitter a.i. van de Raad van bestuur van
het Instituut voor de nationale rekeningen

ECONOMISCHE BEGROTING

Kerncijfers voor de Belgische economie*Wijzigingspercentages in volume - tenzij anders vermeld*

	2018	2019	2020	2021
Consumptieve bestedingen van de particulieren	1,5	1,1	-8,7	9,0
Consumptieve bestedingen van de overheid	0,9	1,8	0,4	2,4
Bruto vaste kapitaalvorming	4,0	3,4	-11,5	11,2
Totaal van de nationale bestedingen	2,2	1,4	-6,9	7,8
Uitvoer van goederen en diensten	1,2	1,1	-7,3	7,0
Invoer van goederen en diensten	2,1	1,0	-6,7	8,6
Netto-uitvoer (bijdrage tot de bbp-groei)	-0,7	0,0	-0,4	-1,2
Bruto binnenlands product	1,5	1,4	-7,4	6,5
Nationaal indexcijfer der consumptieprijzen	2,1	1,4	0,8	1,4
Gezondheidsindex	1,8	1,5	1,1	1,3
Reëel beschikbaar inkomen van de particulieren	1,1	2,4	-0,3	2,0
Spaarquote van de particulieren (in % van het beschikbaar inkomen)	11,8	12,9	20,1	14,7
Binnenlandse werkgelegenheid (jaargemiddelde verandering, in duizendtallen)	65,7	76,7	-26,9	-55,4
Werkloosheidsgraad (Eurostat-standaard, jaargemiddelde)	6,0	5,4	5,4	6,6
Saldo lopende rekening (betalingsbalans, in % van het bbp)	-1,4	-1,2	-0,7	-2,2
Wisselkoers van de euro in dollar (aantal dollars voor 100 euro)	118,1	112,0	113,9	119,0
Korte rente (Euribor, 3 maanden) (%)	-0,3	-0,4	-0,4	-0,5
Lange rente (OLO, 10 jaar) (%)	0,7	0,2	-0,1	-0,0

Samenvatting

De wereldeconomie werd het voorbije halfjaar hard getroffen door de coronapandemie en verzeilde in een historische recessie. De economische vooruitzichten voor de tweede helft van 2020 en voor 2021 zijn uiterst onzeker, temeer daar de epidemie in een aantal landen nog niet onder controle is. De dynamiek van de heropleving wordt voor een belangrijk deel bepaald door de mate waarin het vertrouwen van de consumenten en de ondernemers zich herstelt, wat op zijn beurt de effectiviteit van de steunmaatregelen van de overheden en de centrale banken beïnvloedt. Voor de Europese economie wordt een geleidelijk vertrouwensherstel verondersteld naarmate de inperkingsmaatregelen verder worden afgebouwd en het aantal besmettingen onder controle blijft. Niettemin wordt de krimp van de economische activiteit, die voor de eurozone geraamd wordt op 7,9 % in 2020, slechts gedeeltelijk ongedaan gemaakt in 2021 met een economische groei van 5,7 %.

Midden maart werd de activiteit in grote delen van de Belgische economie teruggeschroefd of stilgelegd. Daardoor viel het bbp in het eerste kwartaal sterk terug (-3,5 %). De inperkingsmaatregelen remden vooral in het tweede kwartaal de economische activiteit af, wat resulteerde in een bijkomende krimp van 12,1 %. Gegeven de hierboven geschetste context, zou de Belgische economie een gedeeltelijke inhaalbeweging maken in de tweede helft van 2020 en in 2021, aangedreven door de uitvoer en de particuliere consumptie. Op jaarbasis zou de Belgische economie in 2020 krimpen met 7,4 % en vervolgens hernemen met 6,5 % in 2021.

In lijn met de buitenlandse afzetmarkten zou de Belgische uitvoer in 2020 terugvallen met 7,3 % en in 2021 aantrekken met 7,0 %. Deze ontwikkeling van de uitvoer leidt, in combinatie met die van de binnenlandse vraag, tot een daling van het invoervolume van 6,7 % in 2020, gevolgd door een stijging van 8,6 % in 2021.

Ondanks de omvang van de economische schok houdt het reëel beschikbaar inkomen van de particulieren in 2020 relatief goed stand (-0,3 %), mede dankzij overheidsmaatregelen. Zo hebben de uitbreiding van het systeem van tijdelijke werkloosheid met een verhoogde uitkering voor werknemers en het overbruggingsrecht en de premies voor zelfstandigen het verlies aan inkomen en aan werkgelegenheid kunnen beperken. Bovendien is de inflatie dit jaar aanzienlijk lager dan de indexering van de lonen en van de sociale uitkeringen. Niettemin zou de particuliere consumptie in 2020 dalen met 8,7 % door het sterk aangetaste consumentenvertrouwen (als gevolg van de toegenomen vrees voor werkloosheid) en door de beperktere consumptiemogelijkheden tijdens de lockdown. Door de heropening van de meeste handelszaken zou de particuliere consumptie terugkeren naar een normaler niveau, wat gepaard gaat met een groei in 2021 (9,0 %) die de toename van het reëel beschikbaar inkomen (2,0 %) ruimschoots overtreft. De gezinsspaarquote zou dan ook terugvallen tot 14,7 % in 2021, na een forse stijging tot 20,1 % dit jaar, maar boven het niveau van 2019 (12,9 %) blijven. De investeringen in woongebouwen vallen eveneens terug in 2020 (-10,2 %) en maken dat verlies gedeeltelijk goed in 2021 (+8,9 %).

De bedrijfsinvesteringen zouden dit jaar dalen met 12,9 %. De forse krimp van de economische activiteit tast de rendabiliteit aan, terwijl de door de overheid voorziene financiële tegemoetkomingen (hinder-

en compensatiepremies) het omzetverlies slechts gedeeltelijk compenseren. Door de huidige onzekerheid komt het herstel van de investeringen slechts traag op gang. De bedrijfsinvesteringen zouden in 2021 hernemen met 11,4 % in het licht van betere afzetperspectieven en een gunstige ontwikkeling van de rendabiliteit.

De overheidsinvesteringen werden in de eerste helft van 2020 tijdelijk teruggeschroefd, waarna ze zich snel zouden normaliseren. Daardoor blijft hun terugval in 2020 beperkt tot 5,1 % en zorgt een niveau-effect voor een forse volumegroei van 14,1 % in 2021. De volumegroei van de overheidsconsumptie vertraagt in 2020 tot 0,4 %, maar versnelt in 2021 tot 2,4 %.

Het uitbreken van de crisis ging gepaard met een onmiddellijk verlies van arbeidsplaatsen tijdens de tweede helft van maart. Dat verlies deed zich vooral voor bij kortlopende arbeidscontracten (zoals interimarbeid en studentenarbeid). Vaste arbeidscontracten bleven grotendeels gevrijwaard aangezien bedrijven uitgebreid beroep deden op het systeem van tijdelijke werkloosheid, dat soepeler toegankelijk werd.

In de loop van het tweede kwartaal maakte de interimarbeid een gedeelte van het verloren terrein weer goed naarmate de inperkingsmaatregelen versoepeld werden, zodat de afname van de werkgelegenheid vertraagde. Het werkgelegenheidsverlies zou ook tijdens het derde kwartaal eerder beperkt blijven, maar terug oplopen tijdens het vierde kwartaal, naarmate de diverse steunmaatregelen geleidelijk worden afgebouwd en de productiviteitsgroei verder aantrekt.

In de loop van 2020 zou de binnenlandse werkgelegenheid daardoor met 95 000 personen dalen. In jaargemiddelden blijft de afname dit jaar evenwel beperkt tot 27 000 personen, rekening houdend met een bijzonder positief startpunt eind 2019. Voor 2021 wordt een verdere terugval van de binnenlandse werkgelegenheid verwacht tijdens de eerste jaarhelft (-33 000 personen), terwijl een herneming zich zou voordoen gedurende de tweede jaarhelft (+41 000 personen). In jaargemiddelden zou de afname van de werkgelegenheid in 2021 (-55 000 personen) veel meer uitgesproken zijn dan in 2020, door een bijzonder ongunstig startpunt.

De werkloosheid nam fors toe tijdens de maanden maart en april, maar heeft zich sindsdien gestabiliseerd. Haar evolutie weerspiegelt tot dusver slechts zeer gedeeltelijk het verlies aan arbeidsplaatsen. De beroepsbevolking is dus afgenomen sinds het uitbreken van de pandemie. In het vierde kwartaal van 2020 en de eerste jaarhelft van 2021 zou de werkloosheid echter gevoelig oplopen, gegeven de terugval in de binnenlandse werkgelegenheid. De afname van de werkloosheid in de tweede jaarhelft van 2021 blijft beperkt omdat de groei van de beroepsbevolking dan stevig aantrekt. In jaargemiddelden is de toename van de werkloosheid in 2021 aanzienlijk sterker (+75 000 personen) dan dit jaar (+22 000 personen). De (administratieve) werkloosheidsgraad stijgt van 8,9 % in 2019 tot 10,7 % in 2021.

De wereldwijde terugval in de economische activiteit deed de energieprijzen fors dalen. Als gevolg daarvan viel de inflatie, gemeten aan de hand van het nationaal indexcijfer van de consumptieprijzen, terug tot 0,5 % in mei. Sindsdien zijn de olie- en elektriciteitsprijzen toegenomen en recent bereikte ook de aardgasprijs een dieptepunt. Op basis van de termijnmarktnoteringen van eind augustus wordt een geleidelijke toename van alle energieprijzen verwacht, die zou bijdragen tot een stijging van de inflatie.

Ondanks de forse vraaguitval bleef de onderliggende inflatie relatief stabiel tijdens de afgelopen maanden. Naarmate de economische activiteit aan kracht wint, zou de onderliggende inflatie in 2021 licht hernemen.

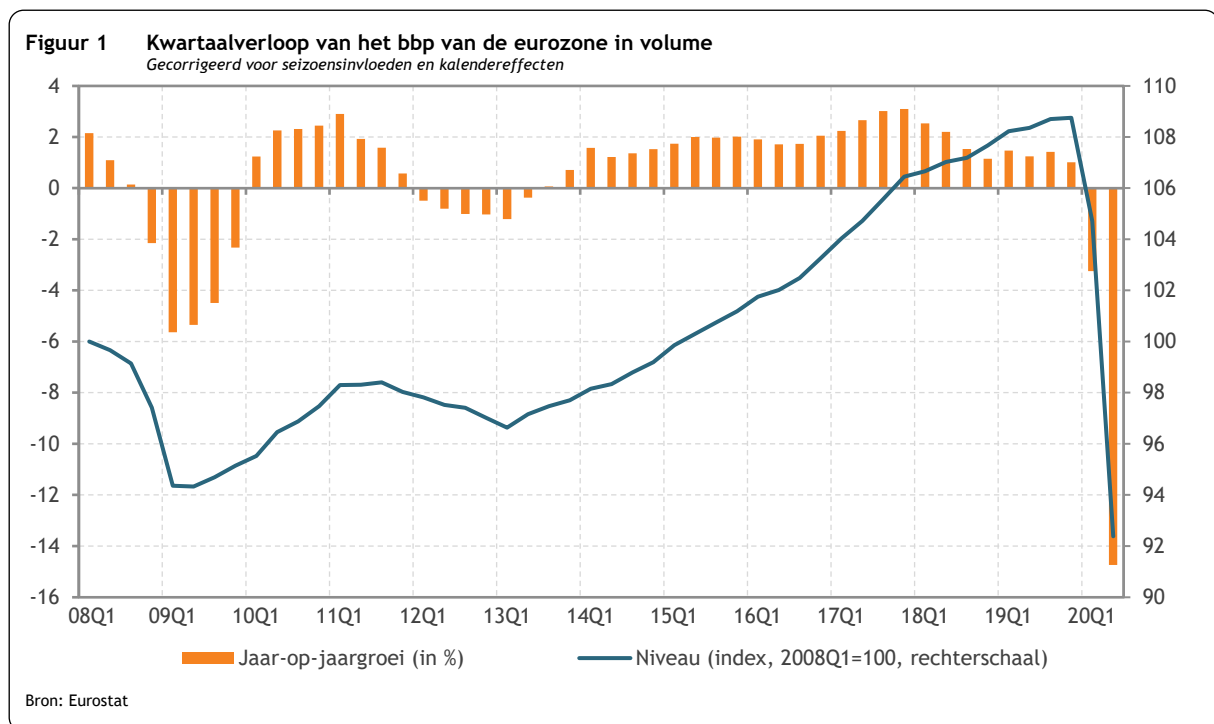
Al bij al zou de totale inflatie afkoelen van 1,4 % in 2019 tot 0,8 % dit jaar en hernemen tot 1,4 % in 2021. De groei van de gezondheidsindex, die minder sterk wordt beïnvloed door het olieprijsverloop, zou dit jaar 1,1 % en volgend jaar 1,3 % bedragen. De huidige spilindex (109,34) zou overschreden worden in augustus 2021. Als gevolg daarvan zouden de sociale uitkeringen in september 2021 en de wedden van het overheidspersoneel in oktober 2021 met 2 % aangepast worden aan de gestegen levensduurte.

1. De internationale omgeving

1.1. Evolutie van de wereldeconomie¹

De wereldeconomie bevond zich in de eerste helft van 2020 in een historische recessie als gevolg van de coronapandemie en de maatregelen ter bestrijding ervan. De recessie is het resultaat van een negatieve aanbodschok én een negatieve vraagschok. De werking van de toeleveringsketens en de uitvoering van investeringsprojecten werden verstoord doordat veel bedrijven hun activiteiten moesten terugschroeven of onderbreken als gevolg van de contactbepurende maatregelen. Aan de vraagzijde wogen het aangetaste vertrouwen en het inkomensverlies van de gezinnen en de ondernemingen op de particuliere consumptie en de investeringen.

De versoepeling van de inperkingsmaatregelen en de omvangrijke steunmaatregelen voor de gezinnen en de ondernemingen zouden voor een forse toename van de economische activiteit zorgen in de tweede helft van dit jaar en in 2021. Daarbij wordt verondersteld dat het wereldwijde herstel niet in het gedrang komt door nieuwe omvangrijke inperkingsmaatregelen. De evolutie van de pandemie blijft echter een bron van onzekerheid voor ondernemingen en consumenten.

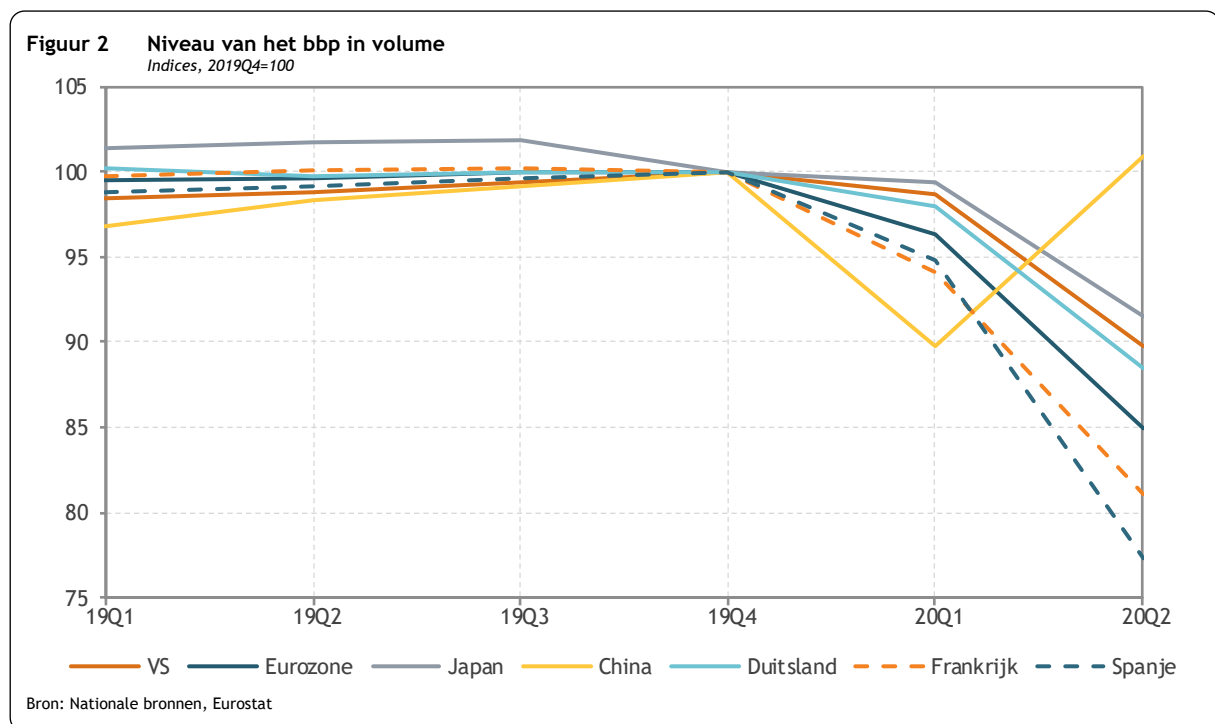

Onder invloed van de lockdownmaatregelen, die ingingen in de tweede helft van maart, daalde het bbp in de eurozone met 3,6 % in het eerste kwartaal van 2020 (ten opzichte van het voorgaande kwartaal) en in het tweede kwartaal werd nog ruim 12 % aan die daling toegevoegd. De divergentie tussen de lidstaten was uitzonderlijk groot. In Duitsland en Nederland bedroeg de terugval over de eerste jaarhelft respectievelijk -12 % en -10 %, terwijl die in Frankrijk (-19 %), Italië (-17 %), Portugal (-17 %) en vooral Spanje (-23 %) heel wat hoger uitviel. Deze verschillen zijn o.m. toe te schrijven aan de duur en

¹ De in dit hoofdstuk vermelde bbp-groeivoorzichten zijn gebaseerd op consensusvoorzichten (Consensus Economics, augustus 2020).

de strengheid van de lockdownmaatregelen en het belang van de toeristische sector (die nagenoeg stilviel) in de economie. De afbouw van de restricties en de massale overheidssteun zouden tot een krachtig herstel leiden in de tweede helft van dit jaar en volgend jaar. Niettemin wordt de (jaargemiddelde) krimp van de economische activiteit in 2020, die voor de eurozone geraamd wordt op 7,9 %, slechts gedeeltelijk ongedaan gemaakt in 2021 met een economische groei van 5,7 %.

In het eerste kwartaal van 2020 daalde de activiteit in de Amerikaanse economie slechts met 1,3 %, omdat de inperkingsmaatregelen daar later ingingen dan in Europa. In het tweede kwartaal viel het Amerikaans bbp terug met 9,5 %, vooral als gevolg van de terugval van de particuliere consumptie en de investeringen. De overheidssteun voor bedrijven en gezinnen beletten een nog forsere daling. Ondanks het stijgend aantal besmettingen nam de economische activiteit sterk toe in juli en augustus. Het uitzonderlijk expansief monetair en budgettair beleid zou leiden tot een fors herstel in de tweede helft van het jaar. Op jaarbasis zou de economische activiteit dit jaar dalen met 5,2 % en volgend jaar aantrekken met 4,0 %.

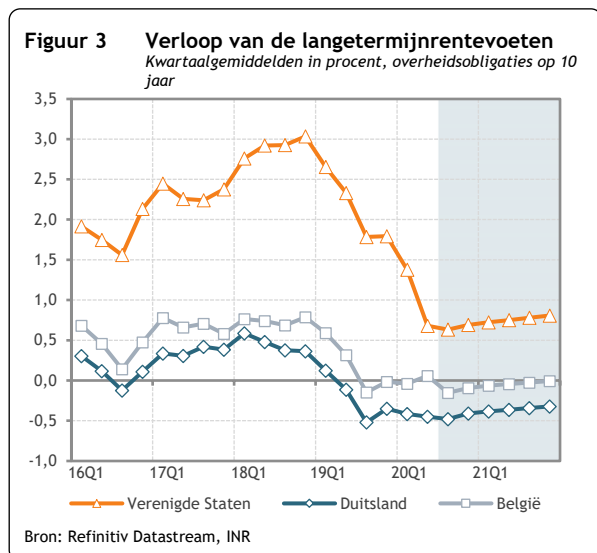
China, waar het coronavirus het eerst opdook, nam reeds inperkingsmaatregelen in januari en februari. Dat resulteerde in een daling van 10 % van het bbp in het eerste kwartaal. De snelle controle over het virus, de forse toename van de kredietverstrekking en grote infrastructuurwerken leidden tot een bijzonder krachtige herneming in het tweede kwartaal (+12,5 %). Aanhoudende overheidssteun en een toenemend consumenten- en ondernemersvertrouwen zouden tot een verdere toename van de economische activiteit moeten leiden in de tweede helft van dit jaar en in 2021. Op jaarbasis zou de bbp-groei positief blijven in 2020 (2 %) en versnellen tot ongeveer 8 % in 2021.

De Japanse economie, die voor de pandemie al verzwakt was onder invloed van het handelsconflict tussen de VS en China en een btw-verhoging, kende een aanzienlijke daling van de economische activiteit in de eerste jaarhelft (-8,4 %). Een omvangrijk budgettair stimuluspakket en de afbouw van de

inperkingsmaatregelen zouden tot een herstel leiden in de tweede helft van dit jaar en in 2021. De Japanse economie zou dit jaar met 5,3 % krimpen en in 2021 aantrekken met 2,5 %.

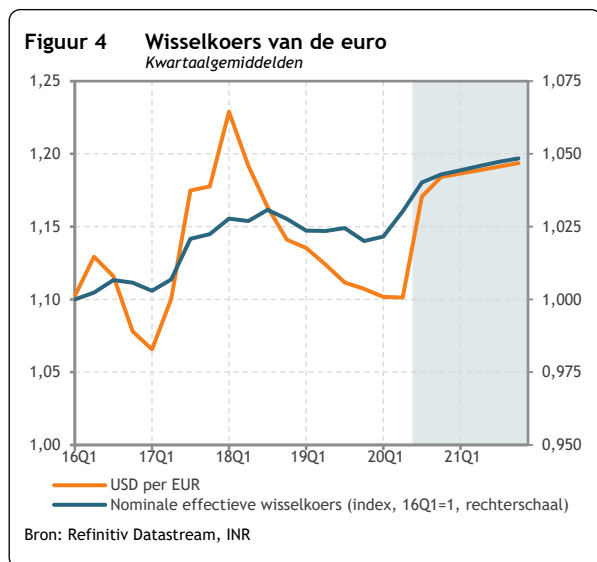
1.2. Rentevoeten en wisselkoersen²

Aangezien de beleidsrentes nagenoeg gelijk zijn aan nul, opteert de Europese Centrale Bank (ECB), net als de Amerikaanse (Fed), voor de massale aankoop van overheidsobligaties om de economie te stimuleren en de inflatie op te drijven. De recessie en het aankoopprogramma van de Fed hebben geleid tot een daling van de Amerikaanse langetermijnrente tot 0,6 %.

De recessie en het aankoopprogramma van de Fed hebben geleid tot een daling van de Amerikaanse langetermijnrente tot 0,6 %. In de eurozone steeg in tal van landen tijdelijk het renteververschil met Duitsland toen twijfel ontstond over de houdbaarheid van de openbare financiën. De steunaankopen van de ECB leidden echter snel tot een daling van de renteververschillen. De gemiddelde tienjaarsrente op overheidsobligaties in de eurozone bevindt zich momenteel op een vergelijkbaar niveau als begin 2020 (dicht bij 0 %).

De vlucht naar kwaliteit op de financiële markten bij het begin van de coronacrisis leidde aanvankelijk tot een aanzienlijke appreciatie van de dollar tegenover nagenoeg alle munten.

Een krachtig herstel van de Amerikaanse economie (in vergelijking met andere zones) is echter in het gedrang gekomen door de snelle toename van het aantal coronagevallen. Het oplopend Amerikaans begrotingstekort en de verwachting dat de Fed de rente laag zal houden, wegen op de dollar. Geholpen door het herstelfonds van 750 miljard euro van de EU (dat het vertrouwen in een Europees economisch herstel verhoogde) bevindt de euro zich op een hoger niveau tegenover de dollar dan bij het begin van het jaar. De appreciatie van de euro tegenover het Britse pond en vooral tegenover de munten van de opkomende landen is

nog meer uitgesproken, waardoor de nominale effectieve wisselkoers voor België (de gemiddelde wisselkoers van de euro t.o.v. de munten van onze belangrijkste handelspartners) zowel in 2020 als in 2021 met ruim 1 % zou toenemen.

² De hypothesen voor de financiële variabelen zijn gebaseerd op termijnmarktnoteringen van 26 augustus 2020.

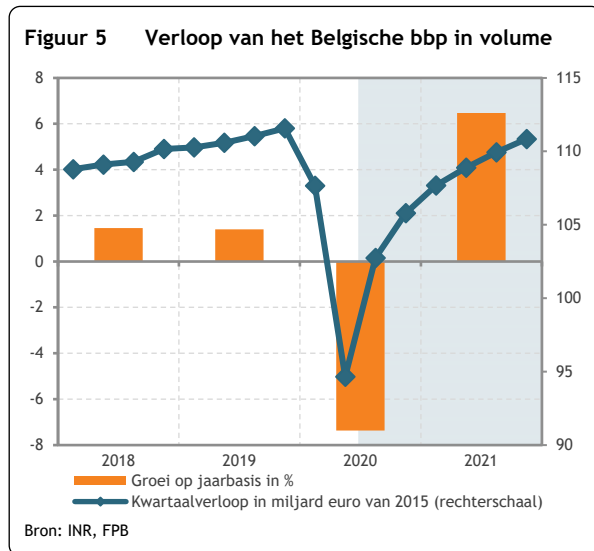
1.3. Onzekerheden

Nieuwe inperkingsmaatregelen als gevolg van een heropflakking van de pandemie vormen een belangrijk neerwaarts risico voor dit internationaal scenario. Andere risico's zijn o.m. een opflakking van de spanningen tussen de VS en China, een Brexit zonder akkoord en de vrees voor een nieuwe eurocrisis als gevolg van de forse toename van de overheidsschuld in een aantal lidstaten.

2. Het bbp en zijn belangrijkste bestedingscomponenten

2.1. Economische groei

Midden maart werd de activiteit in grote delen van de Belgische economie teruggeschroefd of stilgelegd. Daardoor viel het bbp in het eerste kwartaal sterk terug (-3,5 %). De inperkingsmaatregelen situeerden zich vooral in het tweede kwartaal, waardoor de economische activiteit (-12,1 %) nog sterker afnam. Gegeven de in hoofdstuk 1 geschetste internationale context, zou de Belgische bbp-groei

hernemen in de tweede helft van 2020 en in 2021, aangedreven door de particuliere consumptie en de uitvoer. Vooral in het derde kwartaal van 2020 zou een inhaalbeweging worden gemaakt (+8,5 %). Nadien zou de kwartaalgroei dynamisch blijven, maar zich gaandeweg normaliseren tegen midden 2022. Op dat moment zou het verlies aan economische activiteit van de Belgische privésector nog ruim 2 % bedragen in vergelijking met een scenario zonder pandemie.

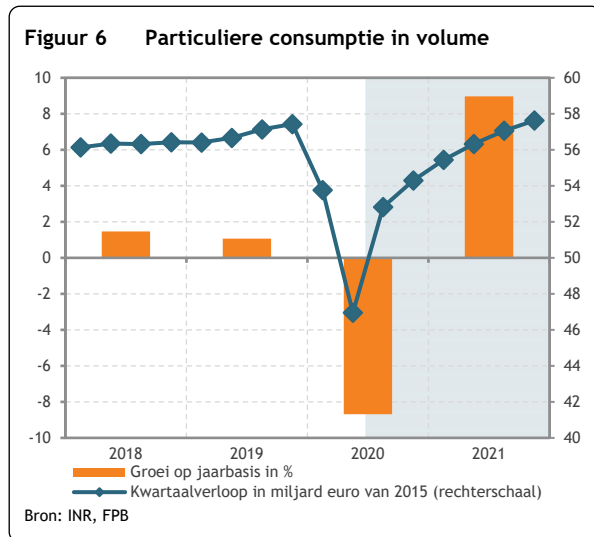
Op jaarbasis zou de Belgische economie in 2020 de grootste krimp kennen sinds de oorlogsjaren (-7,4 %) en vervolgens hernemen met 6,5 % in 2021.

Door de dynamiek van de binnenlandse vraag, zou de invoer in 2021 sterker hernemen dan de uitvoer, wat leidt tot een aanzienlijk negatieve bijdrage van de netto-uitvoer tot de economische groei.

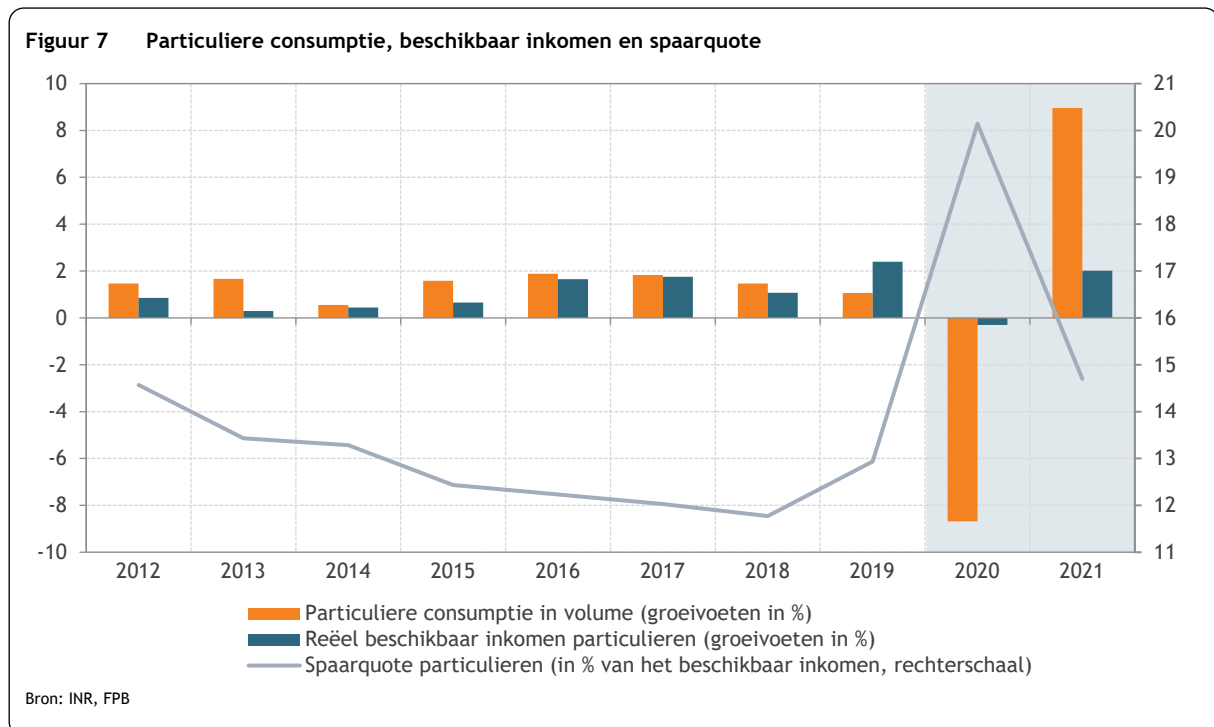
2.2. Consumptieve bestedingen van de particulieren

Ondanks de omvang van de economische schok houdt het reëel beschikbaar inkomen van de particulieren in 2020 relatief goed stand (-0,3 %), vooral dankzij overheidsmaatregelen. Zo hebben de uitbreiding van het systeem van tijdelijke werkloosheid met een verhoogde uitkering voor werknemers en het overbruggingsrecht en de premies voor zelfstandigen het verlies aan inkomen kunnen beperken. Bovendien is de inflatie dit jaar aanzienlijk lager dan de indexering van de lonen en van de sociale uitkeringen. Niettemin zou de particuliere consumptie in 2020 dalen met 8,7 % door het sterk aangetaste consumentenvertrouwen (als gevolg van de toegenomen vrees voor werkloosheid) en door de beperktere consumptiemogelijkheden tijdens de lockdown.

Door de heropening van de meeste handelszaken zou de particuliere consumptie terugkeren naar een normaler niveau, wat gepaard gaat met een volumegroei in 2021 (9,0 %) die de toename van het reëel beschikbaar inkomen ruimschoots overtreft. Dat laatste zou immers stijgen met 2,0 % en in grote mate worden ondersteund door de sterke herneming van de primaire inkomens van de gezinnen, na de terugval in 2020. De lonen ontvangen door de gezinnen en het inkomen van de zelfstandigen zouden immers hernemen in 2021 (in het kielzog van de aanzienlijke toename van het arbeidsvolume in aantal uren), net als de netto-inkomens uit vermogen. Omgekeerd zouden de lopende overdrachten ontvangen

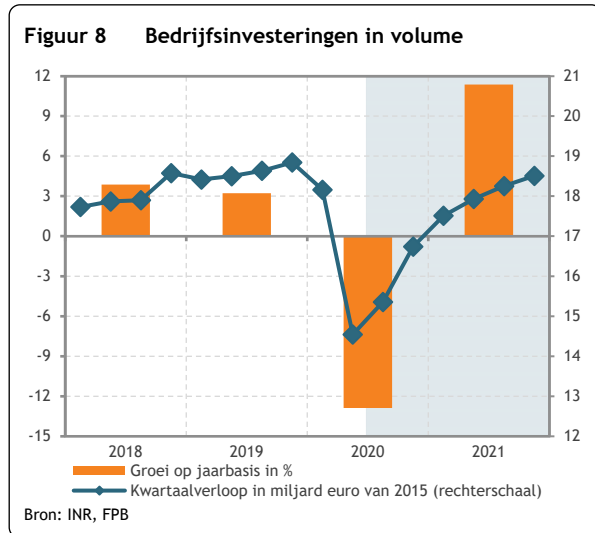
door de gezinnen zich normaliseren, aangezien de compensatie- en hinderpremies voor zelfstandigen niet meer worden toegekend in 2021. Het totaalbedrag aan sociale uitkeringen zou eveneens dalen in 2021 (hoofdzakelijk door de terugval van de tijdelijke werkloosheid), maar ruim boven het niveau van 2019 blijven. Dat wordt hoofdzakelijk verklaard door het toegenomen bedrag aan 'reguliere' werkloosheidsuitkeringen en sociale-bijstandsuitkeringen (leefloon). Tot slot zou de stijging van de inflatie in 2021, die hoger ligt dan de indexering van de lonen en de uitkeringen, de koopkrachtontwikkeling afremmen.

De forse stijging van de gezinsspaarquote tot 20,1 % in 2020 (t.o.v. 12,9 % in 2019) is deels toe te schrijven aan toegenomen voorzorgssparen, maar ook aan gedwongen sparen. Dat gedwongen sparen daalt naarmate de inperkingsmaatregelen worden opgeheven, maar de spaarquote zou in 2021 nog 14,7 % bedragen omdat het voorzorgssparen hoger zou blijven dan in 2019. De vrees voor en de toename van de werkloosheid wegen immers op het consumentenvertrouwen.

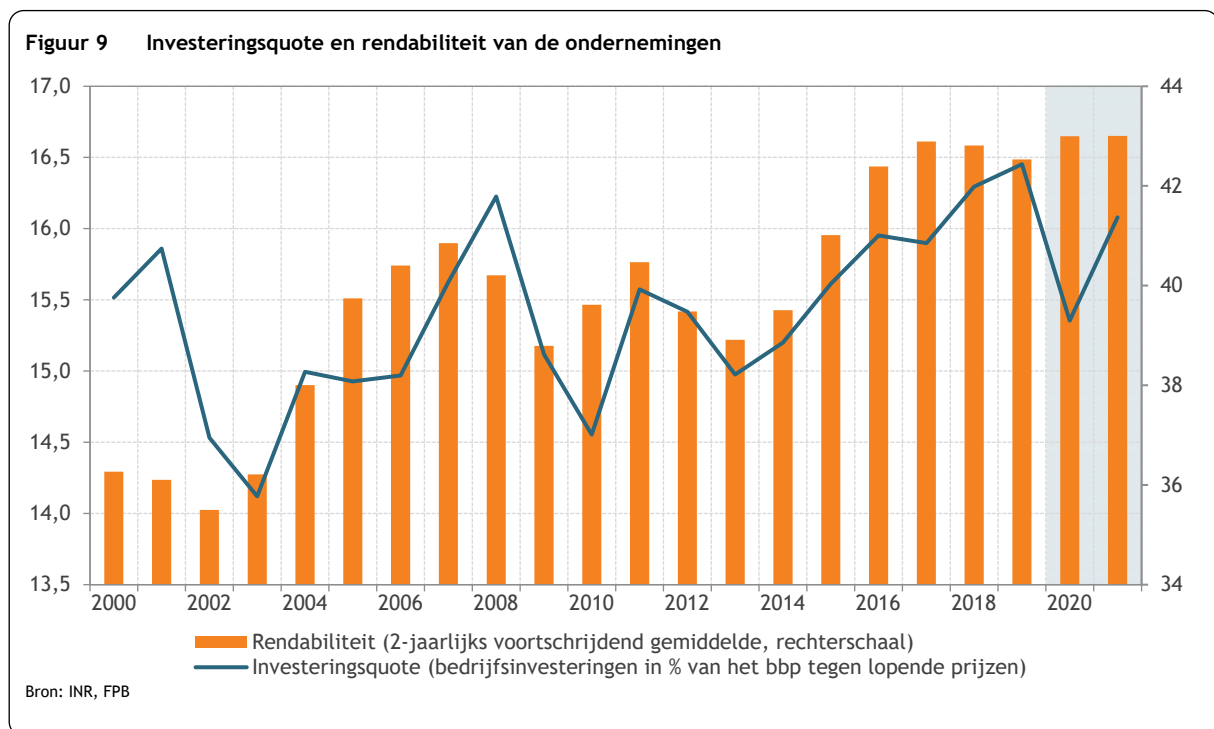
2.3. Bedrijfsinvesteringen

In vergelijking met de andere bestedingscomponenten vertonen de bedrijfsinvesteringen de sterkste schommelingen. In 2020 zouden ze terugvallen met 12,9 %. Ze worden afgeremd door de forse krimp van de economische activiteit, die gepaard gaat met een sterke daling van de industriële

capaciteitsbezettingsgraad, en de nog bijzonder onzekere vraagvooruitzichten. Ook de rendabiliteit³ staat in 2020 onder druk door de forse krimp van het bruto-exploitatieoverschot. De door de overheid voorziene financiële tegemoetkomingen (hinder- en compensatiepremie) en het betalingsuitstel voor sociale bijdragen zijn eerder bedoeld om ondernemingen door de crisis te loodsen dan om hen aan te sporen tot investeren. Door de huidige onzekerheid komt het herstel van de investeringen slechts traag op gang, al wijst de maandelijkse NBB-indicator van het ondernemersvertrouwen op een aanzienlijk, maar gedeeltelijk herstel sinds juni. De

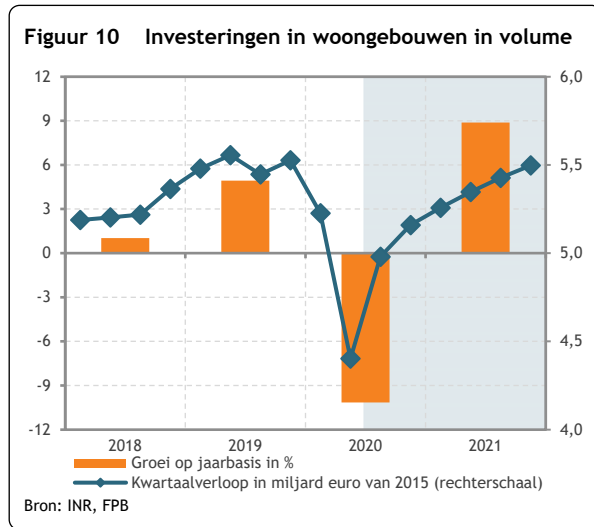
bedrijfsinvesteringen zouden in 2021 hernemen met 11,4 % in het licht van betere afzetperspectieven en een gunstige ontwikkeling van de rendabiliteit. Het nominale aandeel van de bedrijfsinvesteringen in het bbp evenaarde met 16,5 % in 2019 het piekniveau van 1990, valt in 2020 terug tot 15,4 % en zou zich in 2021 gedeeltelijk herstellen tot 16,1 %.

³ Gedefinieerd als het aandeel van het bruto-exploitatieoverschot van de bedrijven in de toegevoegde waarde van de bedrijven tegen lopende prijzen.

2.4. Investerings in woongebouwen

De investeringen in woongebouwen stegen in 2019 met 4,9 %, waardoor ze bijna hun historisch hoge niveau van 2007 – in reële termen – bereikten. Die gunstige ontwikkeling werd gestimuleerd door de

uiterst lage hypothecaire rente en de aantrekkelijkheid van de nieuwbouwmarkt voor investeerders (in vergelijking met rentedragende financiële activa, waarvan de rendementen worden gedrukt door het soepele monetaire beleid). Door de coronacrisis zouden de investeringen in woongebouwen echter terugvallen met 10,2 % in 2020, al zouden ze vanaf de tweede jaarhalf een inhaalbeweging maken dankzij de relatief snelle herneming van de activiteit in de bouwsector. Dat herstel zou zich in 2021 doorzetten, wat resulteert in een volumegroei van 8,9 %.

2.5. Overheidsconsumptie en -investeringen

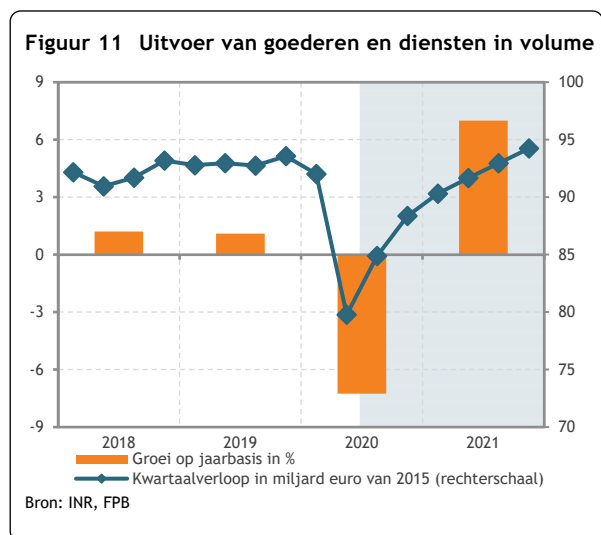
De volumegroei van de overheidsconsumptie zou vertragen van 1,8 % in 2019 tot 0,4 % in 2020 en hernemen met 2,4 % in 2021. De groei van de overheidslonen, die iets meer dan de helft van de overheidsconsumptie vormen, wordt in 2020 licht neerwaarts beïnvloed door de gezondheidscrisis⁴ en zou in reële termen 0,3 % bedragen, en komt vervolgens uit op 0,4 % in 2021. De gezondheidszorguitgaven van de sociale zekerheid, die een derde van de overheidsconsumptie vertegenwoordigen, vertonen een meer uitgesproken verloop, met (in reële termen) een daling van 2,1 % in 2020 en een herneming met 7,2 % in 2021. Bij gebrek aan ramingen van het RIZIV m.b.t. de impact van de vertraging van de niet-covid-gerelateerde medische activiteit in de ziekenhuizen tijdens de lockdown, hebben we de technische hypothese gemaakt dat de voorschotten aan de ziekenhuizen (2 miljard euro, geboekt als subsidies) een equivalente daling van de overheidsconsumptie in natura dekken. In 2021 zou de activiteit in de gezondheidssector zich normaliseren. De aankoop van mondkapen en beschermingsmateriaal in 2020 beïnvloedt de overheidsconsumptie nauwelijks omdat die uitgaven grotendeels geboekt worden als subsidies.

De overheidsinvesteringen werden in de eerste helft van 2020 tijdelijk teruggeschroefd, waarna ze zich snel zouden normaliseren. Daardoor zou hun terugval in volume in 2020 beperkt blijven tot 5,1 %. In 2021 zou de volumegroei van de overheidsinvesteringen versnellen tot 14,1 % door de normalisering, de investeringsplannen van Defensie en het Oosterweelproject.

⁴ In het onderwijs en de administratie bij de lagere overheid werd gebruikgemaakt van het systeem van tijdelijke werkloosheid wegens overmacht, waardoor de gemiddelde arbeidsduur daalde. Bovendien liepen de aanwervingen in de administratie enkele maanden vertraging op, waardoor de overheidswerkgelegenheid in 2020 600 personen lager zou liggen dan eerder geraamd. Die achterstand zou ingehaald worden in 2021.

2.6. Uitvoer en invoer

De buitenlandse afzetmarkten van België⁵ lieten in 2019 een beperkte volumegroei optekenen (1,8 %) onder invloed van een afkoelende wereldeconomie. Dit jaar zouden ze aanzienlijk terugvallen (-9,5 %) als gevolg van de impact van de pandemie op de internationale conjunctuur en vervolgens hernemen met 7,2 % in 2021.

In lijn met de recessie en het daaropvolgend herstel bij de handelspartners, zou de Belgische uitvoer in volume terugvallen met 7,3 % in 2020 en aantrekken met 7,0 % in 2021. Deze ontwikkeling van de uitvoer leidt, in combinatie met die van de binnenlandse vraag, tot een daling van het invoervolume van 6,7 % in 2020, gevolgd door een stijging van 8,6 % in 2021. Dat leidt tot een negatieve bijdrage van de netto-uitvoer tot de economische groei in 2020 (-0,4 procentpunt) en vooral in 2021 (-1,2 procentpunt). Door de dynamiek van de binnenlandse vraag zou de invoer in 2021 immers sterker hernemen dan de uitvoer.

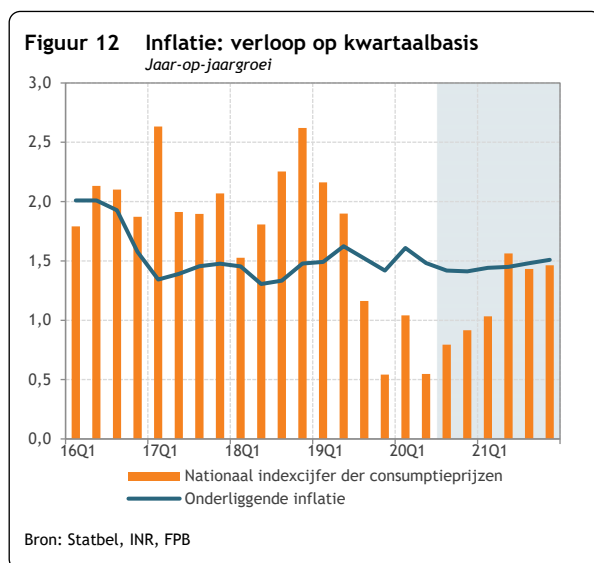
Het saldo op de lopende rekening van de betalingsbalans wordt in 2020 niettemin minder negatief (-0,7 % van het bbp) dankzij de lagere energieprijzen, die zorgen voor een ruilvoetverbetering. In 2021 zouden de forse volumegroei van de invoer en de ruilvoetverslechtering daarentegen leiden tot een groter extern tekort (-2,2 % van het bbp).

⁵ De gemiddelde invoergroei van de handelspartners van België, gewogen op basis van hun belang in de Belgische uitvoer.

3. Ontwikkeling van prijzen en lonen

3.1. Binnenlands prijsverloop

De prijs voor een vat Brentolie kende in de loop van 2019 een relatief stabiel verloop en situeerde zich meestal tussen 60 en 70 dollar. Tijdens de eerste maanden van 2020 wijzigde dat drastisch. De maatregelen die wereldwijd genomen werden om het coronavirus in te dijken, leidden tot een instorting van de economische activiteit die de vraag naar olie fors deed dalen. Bovendien slaagden de OPEC en Rusland er niet in om een akkoord te bereiken rond productiebeperkingen in het licht van de coronacrisis. Bijgevolg voerde Saoedi-Arabië zijn olieproductie verder op en kwam de olieprijs nog sterker onder druk te staan. Uiteindelijk daalde de Brentprijs tot minder dan 20 dollar per vat tijdens de

tweede helft van april, maar een aantrekkende vraag en een krimpend aanbod zorgden vanaf mei voor een geleidelijke herneming van de olieprijs. De groothandelsprijzen voor elektriciteit en aardgas kenden een gelijkaardig verloop. In het geval van de aardgasprijzen duurde het evenwel tot juni vooraleer ze opnieuw een stijging inzetten. Op basis van termijnmarktnoteringen van eind augustus wordt tot eind 2021 een geleidelijke toename van alle energieprijzen verwacht.

De onderliggende inflatie⁶ kent sinds 2017 een relatief stabiel verloop en bedroeg gemiddeld 1,4 % tijdens de periode 2017-2019. In de eerste

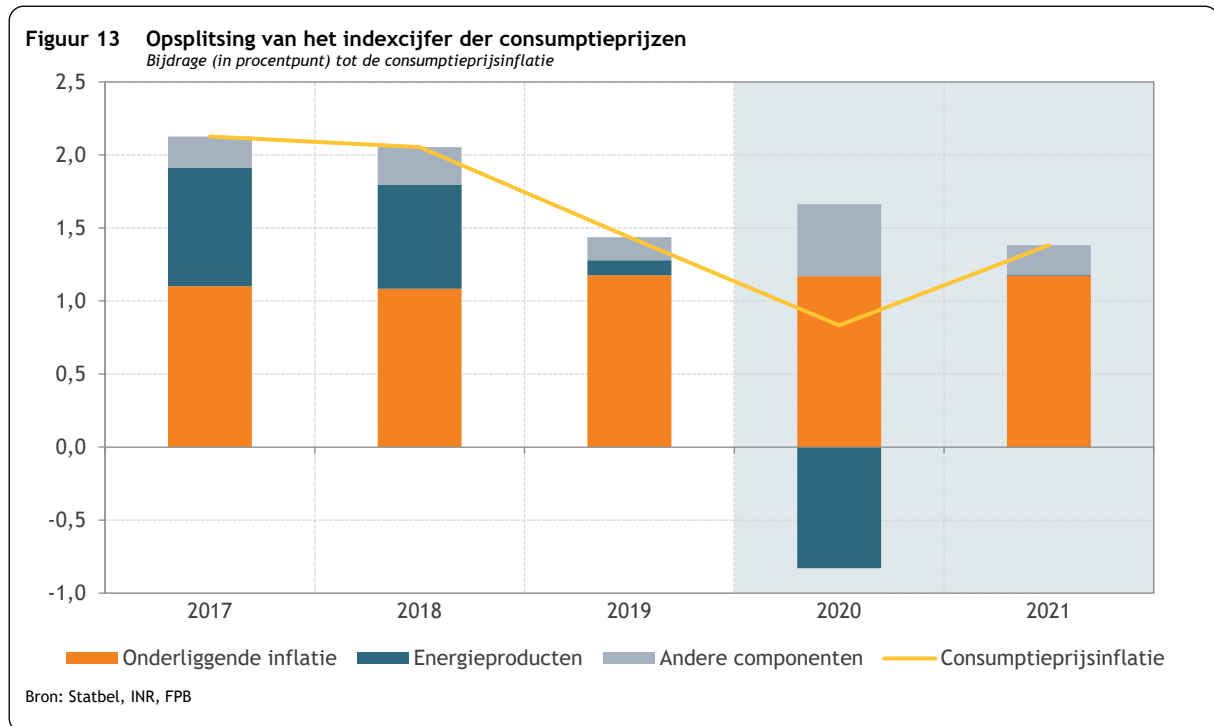
helft van 2020 kwam de onderliggende inflatie uit op gemiddeld 1,6 %. Het lijkt erop dat de coronamaatregelen geen grote impact hadden op het verloop van de consumptieprijzen. Er gold een tijdelijk verbod op kortingen dat het gemiddelde prijspeil van aankopen in de supermarkt opwaarts beïnvloedde, maar die impact was al bij al beperkt en van korte duur. Tijdens de volgende kwartalen zou de onderliggende inflatie in de buurt van 1,5 % blijven en dus nauwelijks het inflatieverloop beïnvloeden.

Figuur 13 toont dat de afkoeling van de inflatie⁷ in 2020 (tot gemiddeld 0,8 %, t.o.v. 1,4 % in 2019) en de herneming in 2021 (tot gemiddeld 1,4 %) volledig zijn toe te schrijven aan de evolutie van de energieprijzen. De prijsdaling van alle energieproducten tijdens de eerste helft van 2020 (cf. supra) zorgt ervoor dat de bijdrage van de energieproducten tot de inflatie dit jaar 0,9 procentpunt lager ligt dan in 2019. De impact daarvan wordt deels gecompenseerd door een hogere bijdrage van de 'andere componenten', die vooral te wijten is aan hogere prijzen voor verse voeding. De vleesprijzen gingen

⁶ De onderliggende inflatie wordt berekend door het nationaal indexcijfer van de consumptieprijzen te zuiveren voor de impact van prijsveranderingen van administratieve aard en het prijsverloop van traditioneel sterk volatiele componenten. Daarom worden de effecten van btw-wijzigingen, accijnzen en andere indirecte belastingen, de verkeersbelasting en het prijsverloop van waterverbruik, energie, tabak, alcoholhoudende dranken, vis en zeevruchten, vleesproducten en verse groenten en fruit uitgesloten bij de berekening van de onderliggende inflatie.

⁷ De inflatie wordt hier gemeten als de jaar-op-jaargroei van het nationaal indexcijfer van de consumptieprijzen.

van december 2019 tot april 2020 fors omhoog door de gevolgen van de Afrikaanse varkenspest, maar zijn sindsdien opnieuw gedaald. Ook de inflatie voor verse groenten en fruit nam dit jaar reeds sterk toe, maar dat lijkt eerder het gevolg van een normalisering van de prijzen die in 2019 bijzonder laag waren. In 2021 zou de bijdrage van de energieprijzen tot de inflatie nagenoeg gelijk zijn aan nul en zou de bijdrage van de 'andere componenten' dalen tot een niveau dat nauwer aansluit bij het historisch gemiddelde.

De groei van de gezondheidsindex, die geen rekening houdt met het prijsverloop van tabak, alcoholische dranken, benzine en diesel, zou in 2020 (1,1 %) minder sterk dalen, maar in 2021 ook minder fors hernemen (1,3 %) dan de consumptieprijsinflatie (respectievelijk 0,8 % en 1,4 %). De daling van de benzine- en dieselprijzen in 2020 en de toename ervan in 2021 hebben immers geen invloed op de gezondheidsindex.

3.2. Indexering van de overheidslonen en de sociale uitkeringen

In februari 2020 werd de spilindex (die toen 107,20 bedroeg) overschreden door de afgevlakte gezondheidsindex.⁸ Rekening houdend met het maandelijks verloop van de gezondheidsindex zou de huidige spilindex (109,34) worden overschreden in augustus 2021. Bijgevolg zouden de sociale uitkeringen en de overheidslonen respectievelijk in september en oktober 2021 met 2 % worden verhoogd. Gezien het eerder vlakke verloop van de afgevlakte gezondheidsindex tijdens de tweede helft van 2021, kunnen beperkte herzieningen van de inflatievooruitzichten toch leiden tot belangrijke verschuivingen van de maand waarin de spilindex wordt overschreden.

⁸ Die wordt sinds april 2016 berekend als het 4-maandelijks voortschrijdend gemiddelde van de gezondheidsindex, vermenigvuldigd met 0,98.

3.3. Loonontwikkeling in de marktsector

3.3.1. Ontwikkeling van de loonkosten

In 2020 stijgen de brutolonen per uur vóór indexering met 0,9 %, waardoor de loonnorm (1,1 % in 2019-2020) met 0,4 procentpunt wordt overschreden. De verklaring is een compositie-effect: het gewicht van laagverloonde bedrijfstakken (zoals dienstenchequebedrijven) in het arbeidsvolume (en dus de loonmassa) daalt omdat de recessie die activiteiten relatief zwaarder treft. In 2021 versnelt de groei van de brutolonen per uur vóór indexering tot 1,3 %, mede als gevolg van de federale en Waalse sociale akkoorden, die vooral de brutoverloning en nauwelijks de werkgelegenheid in de zorgsector ten goede komen. De prognose voor de brutolonen in 2021 houdt geen rekening met de beperkingen die de toepassing van de loonwet zou kunnen opleggen aan de marge voor brutoloonsverhogingen en evenmin met de rol van beide sociale akkoorden daarin. Die akkoorden hebben geen impact op de arbeidskosten omdat de brutoloonsverhogingen in de zorgsector (en de wettelijke werkgeversbijdragen die daarop moeten worden betaald) worden gefinancierd met loonsubsidies. Toch kan niet worden uitgesloten dat die sociale akkoorden de marge voor brutoloonstijgingen in de andere bedrijfstakken aantasten indien – zoals de loonwet voorschrijft – tijdens de onderhandelingen over de loonnorm 2021-2022 geen rekening wordt gehouden met de loonsubsidies om de arbeidskostenontwikkeling te vergelijken met de buitenlandse handelspartners.

Tabel 1 Opbouw van de loonkosten in de marktsector
Groevoeten in %

	2019	2020	2021
Nominale uurloonkosten na aftrek van loonsubsidies ^a	2,1	2,0	2,5
Nominale uurloonkosten	2,2	2,6	2,6
Verhoging als gevolg van			
- Bruto-uurloonstijging vóór indexering ^b	0,6	0,9	1,3
<i>p.m. gecumuleerde toename in ontwerp van IPA</i>		1,1	
- Indexering	1,8	1,0	1,1
- Totale werkgeversbijdragen ^c	-0,2	0,6	0,1

a. In nationale rekeningen opgesteld volgens het ESR 2010 worden loonsubsidies en doelgroepgerichte werkgeversbijdrageverminderingen niet in mindering gebracht van de loonkosten, maar geboekt als niet-productgebonden subsidies.

b. Conventionele loonstijgingen vóór indexering plus loondrift.

c. Wettelijke, extralegale en toegerekende werkgeversbijdragen.

3.3.2. Werkgeversbijdrageverminderingen en loonsubsidies⁹

De conjuncturele evolutie van verbrekingsvergoedingen en patronale toeslagen bij de tijdelijke werkloosheid – geboekt als toegerekende bijdragen – bepaalt de impliciete werkgeversbijdragevoet: die stijgt tijdelijk van 29,7 % in 2019 tot 30,5 % in 2020 en 30,6 % in 2021. Dat gebeurt rechtstreeks via de toegerekende bijdragen en onrechtstreeks via de RSZ-bijdragen op de verbrekingsvergoedingen.

⁹ De inschatting van de bijdrageverminderingen en loonsubsidies ten gunste van de ondernemingen en de gezinnen is gebaseerd op de taxshift van de federale overheid (met maatregelen m.b.t. de structurele vermindering, faciale bijdragevoeten, eerste aanwervingen, sociale maribel, algemene loonsubsidie, nacht- en ploegenarbeid, en de werkbonus), de hervormingen van het arbeidskostenbeleid in de drie gewesten, de nationale rekeningen 2019, en de recentste RSZ-gegevens m.b.t. de bijdrageverminderingen (eerste kwartaal 2020).

Het gebruik van de bestaande loonlastenverlagingen daalt of stabiliseert zich in 2020 als gevolg van de recessie¹⁰ (zie tabel 2). Omgekeerd stijgt het gebruik van de bestaande loonlastenverlagingen in 2021 naarmate de economie zich herstelt.

Tabel 2 Arbeidskostenverlagingen voor de ondernemingen en werknemersbijdrageverminderingen
Miljoen euro

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
1. Werkgeversbijdrageverminderingen: structureel (algemeen-forfaitair, laagverloonden, hoogverloonden) + doelgroepen (excl. gesubsidieerde contractuelen), waarvan o.a.	5498	5770	6021	2593	2852	2768	2723
1a. (p.m.) Federale en regionale doelgroepen (F+R)	1049	1163	1252	1298	1414	1359	1325
1b. (p.m.) Regionale doelgroepen (R)	828	854	867	850	892	828	793
2. Werkgeversbijdrageverminderingen via de daling van de faciale wettelijke voeten in 2016 en 2018	0	1480	2069	6375	6612	6017	6536
3. Loonsubsidies (excl. werkgeversbijdrageverminderingen voor doelgroepen; incl. niet door te storten werknemersbijdragen), waarvan (niet exhaustief):	6716	6657	6576	6976	7342	7700	8364
3a. Sociale maribel (excl. S13) (F)	596	673	704	767	783	831	817
3b. Zorgpersoneelfonds (F)	0	0	0	0	59	402	421
3c. Activeringen (R)	230	236	211	213	210	181	210
3d. Dienstencheques (R)	1642	1742	1749	1836	1909	1676	1820
3e. Korting op doorstorting bedrijfsvoorheffing 'Nachten ploegenarbeid' + 'Overuren' (F)	1202	1573	1593	1733	1849	1913	2052
3f. Korting op doorstorting bedrijfsvoorheffing 'Algemeen' (F)	1040	390	194	203	210	468	211
3g. Korting op doorstorting bedrijfsvoorheffing 'Onderzoekers' (F)	632	694	742	784	819	796	862
3h. Gesubsidieerde contractuelen ziekenhuizen (F) + Einde loopbaan (F+R) + Loonharmonisering (Woonzorgcentra + rust- en verzorgingstehuizen) (F+R) + Sociale akkoorden vanaf 2021 (F+R)	617	617	621	664	689	696	1157
<i>p.m. Loonsubsidies toegekend door de Gewesten</i>	2877	2944	2952	3073	3164	2856	3170
4. Totaal ten gunste van de werkgevers (=1+2+3)	12214	13908	14666	15944	16805	16485	17624
<i>p.m. waarvan toegekend door de Gewesten</i>	3705	3798	3818	3923	4056	3685	3963
5. Werknemersbijdrageverminderingen (vooral 'Werkbonus') (F)	887	979	1119	1118	1113	1020	954

(F) federaal, (R) regionaal sinds 2015.

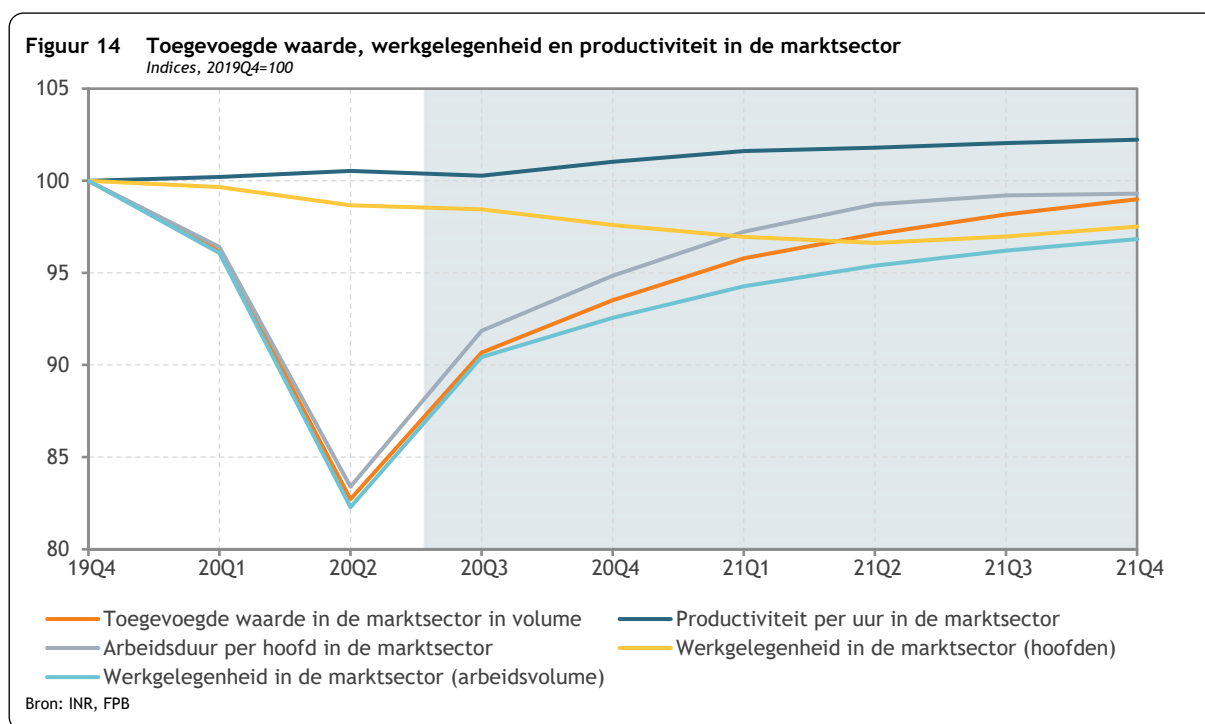
In 2020 zouden de dienstenchequesubsidies (lijn 3d) nog verder gedaald zijn zonder de tijdelijke verhogingen van de subsidie per cheque in de drie gewesten. Verder zal de versterking van de activeringen in Wallonië ten gunste van kunstenaars marginaal zijn in vergelijking met het minder groot gebruik van de activeringen (lijn 3c) als gevolg van tijdelijke werkloosheid. De tijdelijke 'coronasubsidie' (inbegrepen in lijn 3f), nl. 50 % vrijstelling op de bedrijfsvoorheffing op de stijging van de brutolonen in juni t.e.m. augustus 2020 in vergelijking met mei, zal minder hoog zijn (275 miljoen) dan initieel begroot (meer dan 400 miljoen) omdat de recessie minder diep was dan verwacht werd in de junivoorzichten. Via het Zorgpersoneelfonds stijgen de loonsubsidies ten gunste van de zorgsector (lijn 3b).

¹⁰ Zonder de recessie zouden de versterkingen van de loonsubsidies via de doorstorting van de bedrijfsvoorheffing ten gunste van de bouwsector (inbegrepen in lijn 3e; de faciale subsidievoet werd opgetrokken van 6 % in 2019 naar 18 % in 2020) en werknemers met een bachelor-diploma (inbegrepen in lijn 3g; de vrijstelling van de doorstorting van de bedrijfsvoorheffing werd opgetrokken van 40 % 2019 tot 80 % in 2020) tot een veel groter gebruik van deze maatregelen geleid hebben.

In 2021 stijgen de loonsubsidies ten gunste van de zorgsector (lijn 3h) als onderdeel van een federaal sociaal akkoord (in prijzen van 2020: 350 miljoen in 2021; op kruissnelheid 600 miljoen in 2022) en een Waals sociaal akkoord (in prijzen van 2020: 100 miljoen in 2021; op kruissnelheid 260 miljoen in 2024).

4. Arbeidsmarkt

In 2019 deed de stijging van de overheidswerkgelegenheid (+ 5 700 personen) zich hoofdzakelijk voor in het onderwijs. Gezien de nieuwe maatregelen die zijn genomen door beide gemeenschappen om de omkaderingsgraad te verhogen en gezien de groei van de schoolgaande bevolking, blijft het aantal arbeidsplaatsen in het onderwijs in 2020 toenemen (+4 100). Die stijging zou volgend jaar minder uitgesproken zijn (+1 200) omdat de schoolgaande bevolking relatief stabiel zou blijven. Het aantal arbeidsplaatsen in de administratie zou vrijwel constant blijven in 2020 en licht stijgen in 2021 (+900). Daarbij wordt rekening gehouden met de impact van de coronacrisis, met name de vertraging in de aanwervingen op de verschillende beleidsniveaus in 2020 als gevolg van de lockdown en de weerslag ervan in 2021, alsook de aanwervingen op federaal niveau om onder meer het crisiscentrum te versterken. Bij Defensie zou de structurele daling van de werkgelegenheid zich dit en volgend jaar doorzetten (-600 en -800 personen). De totale overheidswerkgelegenheid zou stijgen met 3 600 in 2020 en 1 500 personen in 2021. De coronacrisis zou op korte termijn dus nauwelijks gevolgen hebben voor de evolutie van de overheidswerkgelegenheid.

In de marktsector kromp de toegevoegde waarde met respectievelijk 3,7 % en 14,1 % tijdens de eerste twee kwartalen van 2020. Die ongeziene schok werd grotendeels opgevangen door een sterke afname van de gemiddelde arbeidsduur, die met respectievelijk 3,6 % en 13,5 % afnam. De terugval van de arbeidsduur wordt gedeeltelijk verklaard door de toename van het aantal ziektedagen, het gebruik van het nieuw ingevoerde corona-tijdskrediet en het wegvallen van nevenactiviteiten (zoals de flexi-jobs in de horeca). Veruit de belangrijkste verklaring ligt echter in de ruime toevlucht die bedrijven namen tot het stelsel van tijdelijke werkloosheid, dat een sterk versoepelde toegang kreeg. Op het hoogtepunt van de lockdown – tijdens de maand april – ontvingen 1 170 500 personen een uitkering voor tijdelijke werkloosheid ‘omwille van overmacht’, wat overeenkomt met 37,2 % van het aantal loontrekkenden in

de marktsector. In voltijdse equivalenten, dus rekening houdend met het feit dat niet iedereen uitkeringen ontvangt voor de volledige vergoedbare periode, ging het in april om 713 300 eenheden of 25,0 % van het (pre-crisis) loontrekkend arbeidsvolume.

Hoe sterk de bufferrol van de tijdelijke werkloosheid was, blijkt ook uit de vaststelling dat bedrijven nauwelijks moesten interen op de productiviteit per uur om de schok op de activiteit op te vangen. Die bleef tijdens de eerste twee kwartalen van 2020 zelfs nog licht groeien (met respectievelijk 0,2 % en 0,3 %).

De marktwerkgelegenheid ondervond daarentegen wel directe gevolgen van de crisis en daalde met respectievelijk 0,3 % in het eerste en 1,0 % in het tweede kwartaal. Achter die kwartaalgemiddelde evolutie gaat een uitgesproken intra-kwartaalprofiel schuil. De corona-uitbraak zorgde immers voor een substantieel en onmiddellijk verlies aan loontrekkende werkgelegenheid in de tweede helft van maart, waarbij vrijwel uitsluitend personen met kortlopende arbeidscontracten werden getroffen (interimarbeid, studentenarbeid, gelegenheidsarbeid in de horeca). In de loop van het tweede kwartaal maakte de interimarbeid een gedeelte van het verloren terrein weer goed, naarmate de inperkingsmaatregelen versoepeld werden. Daar staat tegenover dat de eerste effecten zichtbaar werden op de 'reguliere' werkgelegenheid. Dat geldt voor de meeste bedrijfstakken, waarbij de sterkste wijziging in de werkgelegenheidsevolutie tot dusver lijkt weggelegd voor de takken 'opslag en vervoerondersteuning', 'vrije beroepen en wetenschappelijke en technische activiteiten' en 'maatschappelijke dienstverlening'. De takken 'landbouw' en 'gezondheidszorg' blijven volledig gespaard, terwijl de bouwnijverheid en de verwerkende nijverheid een tussenpositie innemen. Over de gehele marktsector genomen ligt de loontrekkende werkgelegenheid op het einde van het tweede kwartaal echter nauwelijks lager dan bij het begin van het kwartaal.

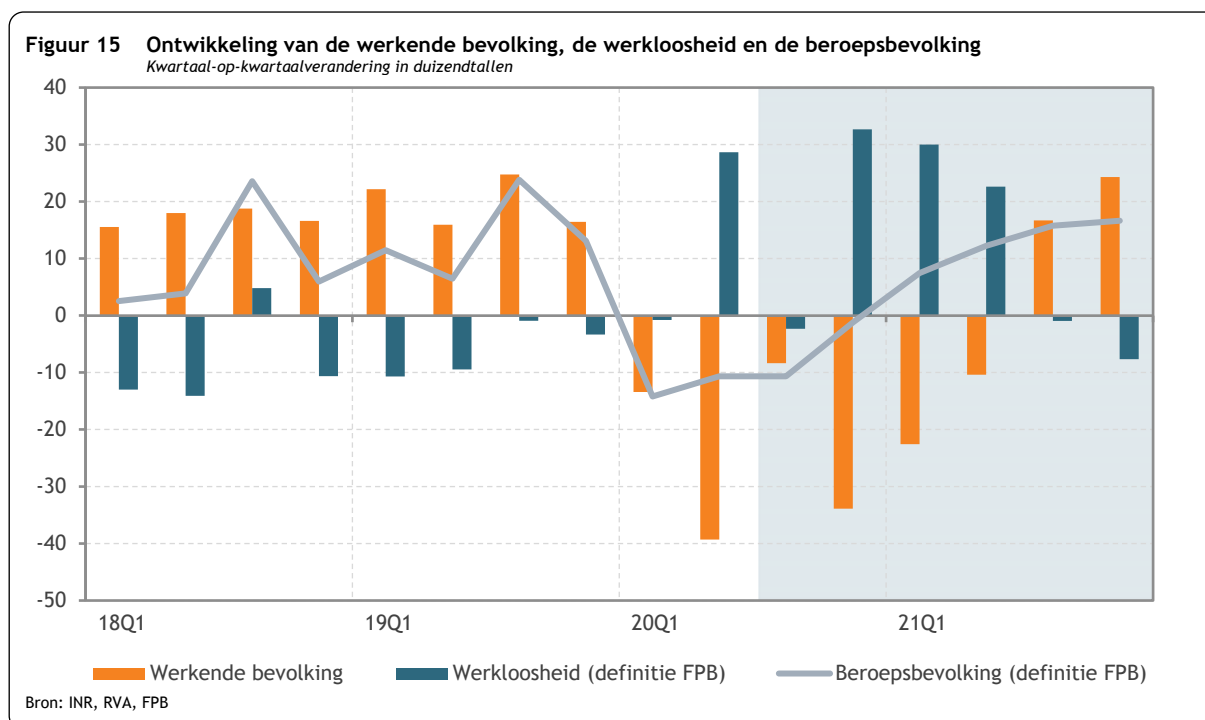
De afname van de werkgelegenheid net na het uitbreken van de pandemie zorgde voor een forse toename van de werkloosheid¹¹ in de maanden maart en april (in totaal +31 400 personen). In de daaropvolgende twee maanden daalde de werkloosheid echter licht (-3 000 personen). Enerzijds had lang niet iedereen die zonder job viel recht op een werkloosheidsuitkering, gezien de samenstelling van die populatie (met verhoudingsgewijs veel studenten en interimarbeiders). Anderzijds nam – ondanks de toename van het aantal schoolverlaters in beroepsinschakelingstijd – het aantal niet-uitkeringsgerechtigde werkzoekenden licht af in die periode. Mogelijke verklaringen voor die vaststelling zijn ontmoediging (waardoor minder mensen zich spontaan inschrijven als werkzoekende), administratieve vertragingen bij de verplichte inschrijving als werkzoekende (bij rechthebbenden op het leefloon bv.) en de minder sterke instroom van migranten na het sluiten van de grenzen. Het verlies aan werkgelegenheid werd dus slechts gedeeltelijk weerspiegeld in oplopende werkloosheidscijfers en de beroepsbevolking kromp tijdens de eerste twee kwartalen (met 24 900 personen over beide kwartalen samen).

Ook tijdens de zomermaanden bleef de werkloosheid licht dalen (-3 400 personen), wat dan volledig te danken was aan de afname in de component uitkeringsgerechtigden. De wekelijkse opvolging van de loontrekkende werkgelegenheid door de RSZ geeft tot dusver ook geen enkele aanwijzing voor een versnelling van de werkgelegenheidsverliezen. De marktwerkgelegenheid zou volgens onze raming

¹¹ Volgens definitie FPB (inclusief 'oudere werklozen').

slechts krimpen met 0,2 % in het derde kwartaal, zodat de binnenlandse werkgelegenheid afneemt met 8 400 personen. Dat impliceert een verdere afname van de beroepsbevolking (met 10 700 personen).

Terzelfdertijd is de tijdelijke werkloosheid aanzienlijk teruggevallen sinds april, tot respectievelijk 211 000 voltijdse equivalenten in juni en – op basis van voorlopige cijfers – gemiddeld ongeveer 100 000 voltijdse equivalenten in de maanden juli-augustus. Niet alleen het aantal personen dat een beroep deed op het systeem, maar ook het gemiddeld aantal uitbetaalde dagen per persoon daalde fors. Dat wijst op een sterk herstel van de arbeidsduur in het derde kwartaal (+10,1 %). De herneming van de toegevoegde waarde in de marktsector in het derde kwartaal (+9,6 %) zou dus gepaard gaan met een licht negatieve groei voor de arbeidsproductiviteit per uur (-0,3 %), wat suggereert dat bedrijven bereid zijn overtollig arbeidsvolume (vooralnog) aan te houden.

We gaan ervan uit dat de groei van de productiviteit per uur terug aantrekt vanaf het vierde kwartaal, waardoor het arbeidsvolume minder sterk herneemt dan de activiteit. Aangezien ook de arbeidsduur – met de afbouw van de versoepelde toegang tot steunmaatregelen – verder evolueert richting pre-crisisniveau, krimpt de marktwerkgelegenheid aanzienlijk. Dat geldt nu ook voor zelfstandigen, die – mede dankzij specifiek op hen gerichte steunmaatregelen (overbruggingsrecht, diverse regionale premies) – tot dusver minder getroffen werden op het vlak van hoofdelijke werkgelegenheid, maar nu mee het gelag betalen omdat zij sterk vertegenwoordigd zijn in zwaar getroffen bedrijfstakken (zoals de horeca).

In het vierde kwartaal daalt de marktwerkgelegenheid met 0,9 % en neemt de binnenlandse werkgelegenheid af met 33 900 personen. Zelfstandigen hebben geen directe toegang tot werkloosheidsuitkeringen, zodat hun uitstroom uit de werkgelegenheid eveneens tijdelijk zou wegeen op de groei van de beroepsbevolking, die zich tijdens dat kwartaal vrijwel stabiliseert. Dat kan niet beletten dat de werkloosheid fors oploopt (met 32 700 personen).

Op één jaar tijd – van het vierde kwartaal van 2019 tot het vierde kwartaal van dit jaar – zou de binnenlandse werkgelegenheid teruglopen met 95 000 personen. De beroepsbevolking krimpt in die periode met 36 700 personen, zodat de toename van de werkloosheid beperkt blijft tot 58 200 personen. Gegeven de gunstige startpunten bij het begin van 2020, is de jaargemiddelde daling van zowel de werkgelegenheid (-26 900 personen) als de beroepsbevolking (-4 500 personen) veel minder uitgesproken en bedraagt de toename van de werkloosheid 22 400 personen.

Ook tijdens de eerste twee kwartalen van 2021 blijft de werkgelegenheid in de marktsector krimpen (met respectievelijk 0,7 % en 0,3 %) en daalt de binnenlandse werkgelegenheid gecumuleerd met nog eens 32 900 personen. Dat vertaalt zich nu relatief meer in oplopende werkloosheidscijfers (+52 600 personen), naarmate de groei van de beroepsbevolking herneemt (+19 700 personen). Vanaf de tweede helft van volgend jaar begint de marktwerkgelegenheid zich te herstellen (respectievelijk 0,4 % en 0,6 % groei tijdens het derde en het vierde kwartaal). De gecumuleerde toename van de binnenlandse werkgelegenheid bedraagt dan 41 000 personen, zodat de daling uit de eerste jaarhelft volledig wordt weggewerkt. Het ongunstige startpunt voor 2021 zorgt er nu echter voor dat de jaargemiddelde krimp in 2021 (-55 400 personen) dubbel zo groot is als dit jaar. De werkgelegenheidsgraad¹² boet fors in en zakt op twee jaar tijd van 67,8 % tot 66,6 %, ondanks het feit dat de bevolking op arbeidsleeftijd nauwelijks toeneemt in die periode (+4 000 personen¹³ in 2020, -900 personen in 2021). De werkgelegenheidsgraad zoals gedefinieerd in het kader van de EU2020-strategie¹⁴ daalt van 70,5 % in 2019 tot 69,4 % in 2021.

De beroepsbevolking zet zijn inhaalbeweging voort tijdens de tweede jaarhelft van 2021 (toename van 32 400 personen), zodat de daling van de werkloosheid tijdens die periode beperkt blijft tot 8 600 personen. Jaargemiddeld stijgt de beroepsbevolking met 19 700 personen, waarbij ze enerzijds nog steeds afgeremd wordt door zwakke demografische impulsen, maar anderzijds gestuwd wordt door de herneming van de activiteitsgraad, die in 2020 was gezakt van 74,4 % tot 74,3 %, maar in 2021 klimt tot 74,6 %. De werkloosheid stijgt in jaargemiddelde termen bijzonder fors in 2021 (+75 100 personen), waardoor de werkloosheidsgraad op twee jaar tijd oploopt van 8,9 % tot 10,7 %. De ‘geharmoniseerde’ werkloosheidsgraad, die door Eurostat gehanteerd wordt (gemeten aan de hand van EAK-cijfers), klimt in die periode van 5,4 % tot 6,6 %.

¹² Administratief concept: verhouding tussen totale werkende bevolking (volgens definitie Nationale Rekeningen) en bevolking op arbeidsleeftijd (15 tot 64 jaar).

¹³ Dat cijfer wijkt licht af van de ‘Demografische vooruitzichten 2019-2070. Actualisering in het kader van de COVID-19-epidemie. Federaal Planbureau en Statbel, juni 2020’. We houden immers rekening met de nieuwe observatie op 1/1/2020, die afgerond 7 600 personen hoger is uitgevallen dan geprojecteerd in de jongste Demografische Vooruitzichten. Bijgevolg ligt de jaargemiddelde toename van de bevolking op arbeidsleeftijd nu zowel in 2019 als in 2020 3 800 personen hoger dan in de Demografische Vooruitzichten.

¹⁴ Enkel leeftijdscategorie 20-64 jaar; gemeten op basis van de EAK, de ‘enquête naar de arbeidskrachten’.

Bijlage

Tabel A	Internationale omgeving en financiële indicatoren
Tabel B.1	Bbp en belangrijkste bestedingscategorieën tegen lopende prijzen
Tabel B.2	Bbp en belangrijkste bestedingscategorieën in volume
Tabel B.3	Deflatoren van het bbp en de belangrijkste bestedingscategorieën
Tabel B.4	Loonmassa in de marktsector: evolutie en determinanten
Tabel B.5	Situatie op de arbeidsmarkt
Tabel B.5bis	Situatie op de arbeidsmarkt – detail
Tabel B.6	Rekening van de particulieren
Tabel B.7	Reëel beschikbaar inkomen van de particulieren
Tabel B.8	Rekening van de ondernemingen
Tabel B.9	Verrichtingen met het buitenland

Tabel A Internationale omgeving en financiële indicatoren
Groeivoeten - tenzij anders vermeld

	2018	2019	2020	2021
Volume buitenlandse afzetmarkten van België	3,9	1,8	-9,5	7,2
Nominale effectieve wisselkoers voor België (1) (2)	1,5	-0,5	1,1	1,2
Wisselkoers van de euro in dollar (aantal dollars voor 100 euro) (2)	118,1	112,0	113,9	119,0
Wereldhandelsprijzen				
Goederen excl. energie (in euro) (3)	-3,3	1,6	5,2	0,1
Energie (Brent-olieprijs: USD per barrel)	70,9	64,3	42,6	48,2
Rentevoeten eurogebied (peil)				
Korte rente (Euribor, 3 maanden) (2)	-0,3	-0,4	-0,4	-0,5
Lange rente (10 jaar) (2) (4)	1,1	0,4	0,1	0,1

(1) Een positief (negatief) teken wijst op een appreciatie (depreciatie)

(2) Toekomstige waarden: technische hypothese berekend op basis van termijnkoersen

(3) Gewogen gemiddelde van de goederenuitvoerprijzen (excl. energie) van onze handelspartners

(4) Gewogen gemiddelde voor de landen van de eurozone

Tabel B.1 Bbp en belangrijkste bestedingscategorieën tegen lopende prijzen
In miljard euro

	2018	2019	2020	2021
Consumptieve bestedingen van de particulieren	237,25	243,14	223,77	247,17
Consumptieve bestedingen van de overheid	106,09	109,93	112,90	116,99
Bruto vaste kapitaalvorming	109,57	114,35	101,22	114,42
a. Bedrijfsinvesteringen (1)	74,93	77,83	67,76	76,76
b. Overheidsinvesteringen	12,14	12,48	11,80	13,63
c. Investerings in woongebouwen	22,49	24,03	21,67	24,03
Voorraadwijziging en saldo aan- en verkopen van kostbaarheden	7,66	4,92	0,60	3,01
Totaal van de nationale bestedingen	460,57	472,34	438,50	481,59
Uitvoer van goederen en diensten	379,70	386,65	351,62	381,77
Invoer van goederen en diensten	380,45	385,90	348,83	385,95
Bruto binnenlands product	459,82	473,09	441,29	477,40

(1) Inbegrepen zelfstandigen en izw's

Tabel B.2 Bbp en belangrijkste bestedingscategorieën in volume
Groeivoeten

	2018	2019	2020	2021
Consumptieve bestedingen van de particulieren	1,5	1,1	-8,7	9,0
Consumptieve bestedingen van de overheid	0,9	1,8	0,4	2,4
Bruto vaste kapitaalvorming	4,0	3,4	-11,5	11,2
a. Bedrijfsinvesteringen (1)	3,9	3,2	-12,9	11,4
b. Overheidsinvesteringen	10,6	1,9	-5,1	14,1
c. Investerings in woongebouwen	1,0	4,9	-10,2	8,9
Voorraadwijziging en saldo aan- en verkopen van kostbaarheden (2)	0,3	-0,4	0,2	0,0
Totaal van de nationale bestedingen	2,2	1,4	-6,9	7,8
Uitvoer van goederen en diensten	1,2	1,1	-7,3	7,0
Invoer van goederen en diensten	2,1	1,0	-6,7	8,6
Netto-uitvoer (2)	-0,7	0,0	-0,4	-1,2
Bruto binnenlands product	1,5	1,4	-7,4	6,5

(1) Inbegrepen zelfstandigen en izw's

(2) Bijdrage tot de groei van het bbp

Tabel B.3 Deflatoren van het bbp en de belangrijkste bestedingscategorieën
Groeivoeten

	2018	2019	2020	2021
Consumptieve bestedingen van de particulieren	1,9	1,4	0,8	1,4
Consumptieve bestedingen van de overheid	2,1	1,7	2,3	1,2
Bruto vaste kapitaalvorming	2,1	0,9	-0,0	1,7
a. Bedrijfsinvesteringen (1)	1,7	0,6	-0,1	1,7
b. Overheidsinvesteringen	2,4	0,9	-0,4	1,3
c. Investerings in woongebouwen	3,6	1,8	0,4	1,8
Totaal van de nationale bestedingen	2,4	1,2	-0,2	1,9
Uitvoer van goederen en diensten	2,1	0,7	-1,9	1,5
Invoer van goederen en diensten	3,2	0,4	-3,1	1,9
Ruilvoet	-1,0	0,3	1,2	-0,4
Bruto binnenlands product	1,5	1,5	0,7	1,6
<i>Pro memorie:</i>				
Deflator van de totale finale vraag	2,3	1,0	-1,0	1,7
Bijdrage van:				
(a) Kosten van binnenlandse oorsprong = (a1)+(a2)+(a3)	0,8	0,8	0,4	0,9
(a1) Loonkosten per product	0,5	0,6	0,8	0,1
(a2) Netto indirecte belastingen per product	0,1	0,0	-0,8	0,8
(a3) Winstmarges per product (2)	0,2	0,2	0,4	0,0
(b) Invoerkosten	1,4	0,2	-1,4	0,8

(1) Inbegrepen zelfstandigen en izw's

(2) Bruto-exploitatieoverschot van de nationale economie en gemengd inkomen van de zelfstandigen

Tabel B.4 Loonmassa in de marktsector: evolutie en determinanten
Jaargemiddelde groeivoeten, tenzij anders vermeld

	2018	2019	2020	2021
<i>Loontrekkenden in de marktsector</i>				
Loonkosten per werkelijke arbeidsuur	1,5	2,2	2,6	2,6
<i>p.m. idem, na aftrek van loonsubsidies (1)</i>	1,4	2,1	2,0	2,5
Loonkosten per persoon	1,9	1,8	-6,1	10,2
Brutoloon per werkelijke arbeidsuur	2,3	2,4	2,0	2,5
Brutoloon per persoon	2,7	2,0	-6,7	10,2
Indexering	1,6	1,8	1,0	1,1
Brutoloon per werkelijke arbeidsuur voor indexering	0,7	0,6	0,9	1,3
Brutoloon per persoon voor indexering	1,1	0,2	-7,6	8,9
Werkgelegenheid loontrekkenden (in aantal uren)	2,0	1,4	-9,6	5,8
Werkgelegenheid loontrekkenden (in aantal personen)	1,6	1,8	-1,1	-1,5
Loonmassa inclusief werkgeversbijdragen (2)	3,5	3,6	-7,2	8,5
Loonmassa exclusief werkgeversbijdragen	4,4	3,9	-7,8	8,4
<i>Impliciete bijdragevoeten (in % van brutoloonmassa)</i>				
Werkgeversbijdragen (sensu lato) (2)	29,9	29,7	30,5	30,6
Werkgeversbijdragen (sensu stricto) (3)	21,6	21,5	21,5	21,6
Werknemersbijdragen (4)	10,3	10,3	10,4	10,4
<i>Impliciete nettobijdragevoet (in % van brutoloonmassa) (5)</i>	23,1	22,8	22,7	22,8
<i>Inflatie en indexering</i>				
Inflatie: nationaal indexcijfer der consumptieprijsen	2,1	1,4	0,8	1,4
Inflatie: gezondheidsindex	1,8	1,5	1,1	1,3
Indexering lonen en wedden overheidssector	1,5	1,5	1,5	1,0
Indexering sociale prestaties	1,5	1,3	1,7	1,0
<i>Marktsector (loontrekkenden en zelfstandigen)</i>				
Toegevoegde waarde in volume	1,7	1,5	-8,6	7,4
Arbeidsvolume (in aantal uren)	2,0	1,5	-9,3	5,9
Productiviteit per werkelijke arbeidsuur	-0,3	0,0	0,8	1,5

(1) Volgens de methodologie van de nationale rekeningen, ESR 2010, moeten de loonsubsidies geregistreerd worden als een subsidie en niet als een rechtstreekse vermindering van de lasten op arbeid. Bij de definitie van de loonkosten worden zij dus niet in rekening gebracht. De loonsubsidies zijn van allerlei aard en worden door verschillende entiteiten van de overheid gefinancierd ((a) federale en gewestelijke doelgroepgerichte werkgeversbijdrageverminderingen; (b) via de sociale zekerheid: Sociale Maribel, gesubsidieerde contractuelen ziekenhuizen, alternatieve financiering van de lastenverlagingen voor de non-profit, activering van werkloosheidsvergoedingen, dienstencheques; (c) via de federale fiscaliteit: nacht- en ploegenarbeid, overuren, algemene subsidie, onderzoekers, koopvaardij, zeevisserij, zeesleepvaart, baggeraars, sportlui; (d) via de Gemeenschappen en Gewesten: maatwerkbedrijven, oudere werklozen (Vlaams Gewest), Prime à l'emploi (Waals Gewest)).

(2) Inclusief fictieve, extralegale en werkgeversbijdragen ontvangen door de federale overheid.

(3) Werkgeversbijdragen ontvangen door de sociale zekerheid, vóór aftrek van de doelgroepgerichte werkgeversbijdrageverminderingen.

(4) Exclusief vrijwillige werknemersbijdragen.

(5) Werkgeversbijdragen sensu lato verminderd met doelgroepgerichte bijdrageverminderingen en andere loonsubsidies.

Tabel B.5 Situatie op de arbeidsmarkt
Duizendtallen, jaargemiddelden

	2018	2019	2020	2021
I Totale bevolking (II+III)	11403,8	11462,1	11500,9	11534,2
I.bis Bevolking op arbeidsleeftijd	7325,4	7342,7	7346,7	7345,8
II. Inactieve bevolking (concept FPB)	5988,7	5998,3	6041,6	6055,1
waarvan: werkloosheid met bedrijfstoelage (niet werkzoekend)	65,7	47,1	32,3	23,7
III. Beroepsbevolking (concept FPB) (IV+V+VI)	5415,1	5463,9	5459,4	5479,1
IV. Binnenlandse werkgelegenheid	4817,0	4893,8	4866,9	4811,5
(a) Loon- en weddetrekkenden	3129,4	3184,3	3148,3	3106,2
(b) Zelfstandigen	802,8	819,0	824,6	809,9
(c) Overheidsadministratie	884,8	890,4	894,0	895,5
V. Grensarbeid (saldo)	82,5	82,7	82,7	82,7
VI. Werkloosheid (concept FPB)	515,6	487,4	509,8	584,9
(a) Niet-werkende werkzoekenden (1)	496,0	477,3	506,3	584,0
waarvan: werkloosheid met bedrijfstoelage	8,8	9,9	11,1	14,9
(b) Oudere niet-werkzoekende UVW's (2)	19,5	10,1	3,4	0,9
Werkloosheidsgraad (VI/III)	9,5	8,9	9,3	10,7
Activiteitsgraad (III/I.bis)	73,9	74,4	74,3	74,6
Werkgelegenheidsgraad (IV+V/I.bis)	66,9	67,8	67,4	66,6
<i>Pro memorie</i>				
Werkloosheidsgraad (Eurostat-standaard)	6,0	5,4	5,4	6,6

(1) Exclusief PWA-werkgelegenheid

(2) Stat Info-definitie (op basis van betalingen)

Tabel B.5bis Situatie op de arbeidsmarkt - detail
Duizendtallen, jaargemiddelden

	2018	2019	2020	2021
I. Totale bevolking (II+III)	11403,8	11462,1	11500,9	11534,2
I.bis Bevolking op arbeidsleeftijd	7325,4	7342,7	7346,7	7345,8
II. Inactieve bevolking (concept FPB)	5988,7	5998,3	6041,6	6055,1
waarvan met RVA-uitkering (1):	125,7	108,1	88,1	83,0
- Vrijgestelden om sociale en familiale redenen	0,8	0,8	0,6	0,5
- Vrijgestelden om reden van studies	20,8	19,2	16,3	17,8
- Volledige loopbaanonderbreking en tijdskrediet (2)	19,2	19,8	19,1	20,3
** Gewone loopbaanonderbreking (2)	2,2	2,2	2,0	1,9
** Thematische verloven	12,9	13,4	13,0	14,2
** Tijdskrediet	4,1	4,2	4,1	4,2
- Werkloosheid met bedrijfstoelage (niet werkzoekend)	65,7	47,1	32,3	23,7
- Volledig werklozen in beroepsopleiding	19,2	21,2	19,8	20,7
III. Beroepsbevolking (concept FPB) (IV+V+VI)	5415,1	5463,9	5459,4	5479,1
IV. Binnenlandse werkgelegenheid	4817,0	4893,8	4866,9	4811,5
waarvan met RVA-uitkering (1):	333,3	321,2	323,7	304,8
- Deelt. IGU (3) + onvrijw. deelt. met uitkering	35,8	33,6	32,1	31,6
- Activering	62,0	57,8	48,4	52,4
** Plaatselijke werkgelegenheidsagentschappen	0,7	0,5	0,4	0,3
** Plan 'activa' (4)	45,7	45,8	40,4	47,2
** Herintegratie oudere werklozen	12,6	9,0	6,2	4,8
** Doorstromingsprogramma	3,1	2,5	1,4	0,0
** Eerste werkervaring	0,0	0,0	0,0	0,0
- Gedeeltelijke loopbaanonderbreking (2)	235,4	229,6	243,1	220,7
** Gewone loopbaanonderbreking (2)	57,0	51,5	45,7	42,7
** Thematische verloven	71,1	74,9	103,8	85,3
** Tijdskrediet (5)	107,3	103,2	93,5	92,7
- Deelt. bruggepensioneerden	0,0	0,0	0,0	0,0
- Volledig werklozen tewerkgesteld in beschutte werkplaats	0,2	0,2	0,1	0,1
V. Grensarbeid (saldo)	82,5	82,7	82,7	82,7
VI. Werkloosheid (concept FPB)	515,6	487,4	509,8	584,9
(a) Niet-werkende werkzoekenden (6)	496,0	477,3	506,3	584,0
waarvan: werkloosheid met bedrijfstoelage	8,8	9,9	11,1	14,9
(b) Oudere niet-werkzoekende UVW's (1)	19,5	10,1	3,4	0,9
p.m. Uitkeringsgerechtigd na vrijwillig deeltijdse betrekking (1)	24,4	22,8	23,6	23,9
p.m. Tijdelijke werkloosheid (1)(7) (budgettaire eenheden)	19,2	19,4	199,6	33,9
p.m. UVW-WZ (1)(8) - jaarlijkse verandering	-26,2	-19,0	16,7	56,2
p.m. Werkloosheid met bedrijfstoelage / voltijds brugpensioen (totaal)	74,5	57,1	43,4	38,6
p.m. Leefloon (of equivalent)	155,5	157,6	162,7	173,6

(1) Stat Info-definities (op basis van betalingen)

(2) Exclusief Vlaams zorgkrediet

(3) Deeltijdse werknemers met behoud van rechten die al dan niet een inkomensgarantiewetgeving (IGU) genieten

(4) Inclusief SINE, startbonus en stagebonus

(5) Inclusief crisistijdskrediet

(6) Exclusief PWA-werkgelegenheid

(7) Inclusief crisisschorsing bedienden

(8) Inclusief PWA-vrijgestelden

Tabel B.6 Rekening van de particulieren (1)
In miljard euro

	2018	2019	2020	2021
I. Lopende transacties				
a. Middelen	392,43	404,47	401,23	418,77
1. Netto-exploitatieoverschot	10,91	10,96	8,74	9,95
2. Gemengd inkomen	27,98	28,73	26,68	28,79
3. Beloning van werknemers	233,42	241,41	229,87	245,81
Brutolonen	174,97	181,24	171,18	183,19
Werkelijke sociale premies ten laste van werkgevers	45,15	46,65	44,39	47,61
Toegerekende sociale premies ten laste van werkgevers	13,30	13,52	14,30	15,01
4. Netto-inkomen uit vermogen	26,74	26,89	26,15	27,67
Ontvangen rente	1,79	1,26	1,21	1,24
Betaalde rente (-)	1,84	1,50	1,39	1,31
Winstuitkeringen	16,49	16,33	15,29	16,37
Overige	10,30	10,80	11,03	11,37
5. Sociale uitkeringen	88,34	91,02	102,52	101,14
6. Overige netto-inkomenoverdrachten	1,70	1,93	4,11	2,19
7. Mutaties in voorzieningen pensioenverzekering	3,34	3,53	3,16	3,23
b. Bestedingen	380,30	388,45	365,06	397,24
1. Belastingen op inkomen en vermogen	56,83	56,52	55,63	58,32
2. Sociale premies, waarvan:	86,21	88,79	85,65	91,75
Werkelijke sociale premies	72,92	75,28	71,35	76,73
Toegerekende sociale premies	13,30	13,52	14,30	15,01
3. Consumptieve bestedingen	237,25	243,14	223,77	247,17
c. Nettobesparingen	12,07	15,95	36,10	21,47
II. Kapitaaltransacties				
a. Middelen	0,57	0,71	0,82	0,94
b. Bestedingen	8,67	9,41	6,49	8,46
1. Bruto vaste kapitaalvorming	25,10	26,81	24,18	26,81
2. Afschrijvingen (-)	19,60	20,18	20,36	21,14
3. Vermogensheffingen	3,77	3,40	3,29	3,39
4. Veranderingen in voorraden en saldo aan- en verkopen van kostbaarheden	0,03	0,03	0,03	0,03
5. Saldo aan- en verkopen van niet-geproduceerde niet-financiële activa	-0,69	-0,70	-0,70	-0,70
6. Overige te betalen kapitaaloverdrachten	0,06	0,06	0,07	0,07
III. Vorderingenoverschot (+) of -tekort (-)	3,97	7,25	30,43	13,95
in % van het bbp	0,86	1,53	6,90	2,92

(1) Huishoudens (inbegrepen zelfstandigen) en izw's ten behoeve van huishoudens

Tabel B.7 Reëel beschikbaar inkomen van de particulieren (1)
Groeivoeten

	2018	2019	2020	2021
Primair bruto-inkomen	0,9	1,6	-5,7	5,5
<i>a. Lonen, waarvan:</i>	1,3	2,0	-5,5	5,5
Ondernemingen	1,6	2,2	-7,9	7,1
Overheid	0,5	1,7	1,9	0,6
Grensarbeiders	0,5	-0,8	-6,7	8,7
<i>b. Bruto-exploitatietoerschoot en gemengd inkomen</i>	0,9	1,0	-7,6	5,9
Bruto-exploitatietoerschoot van particulieren	4,0	0,6	-7,2	5,3
Gemengd inkomen	-1,8	1,3	-7,9	6,4
<i>c. Netto-inkomen uit vermogen, waarvan:</i>	-2,5	-0,8	-3,5	4,4
Ontvangen rente	-6,1	-30,7	-4,5	1,1
Betaalde rente (-)	6,9	-19,4	-8,1	-6,8
Winstuitkeringen	1,0	-2,3	-7,1	5,6
Secundaire inkomensverdeling				
<i>a. Overdrachten aan particulieren, waarvan:</i>	0,3	1,8	13,8	-4,4
Sociale uitkeringen	0,7	1,6	11,8	-2,7
<i>b. Socialezekerheidspremies (-)</i>	0,0	1,6	-4,3	5,7
Werkelijke sociale premies	0,3	1,8	-5,9	6,0
Toegerekende sociale premies	-1,6	0,4	5,4	3,8
<i>c. Belastingen op inkomen en vermogen (-)</i>	0,5	-1,9	-2,3	3,4
Bruto beschikbaar inkomen van de particulieren	1,1	2,4	-0,3	2,0

(1) Huishoudens (inbegrepen zelfstandigen) en izw's ten behoeve van huishoudens

Tabel B.8 Rekening van de ondernemingen
In miljard euro

	2018	2019	2020	2021
I. Lopende transacties				
a. Middelen	48,84	48,10	39,87	43,71
1. Netto-exploitatietoerschoot	61,03	61,88	52,47	57,99
2. Sociale premies	13,12	13,52	13,56	14,61
Werkelijke premies ten laste van de werkgevers	8,77	9,06	8,72	9,02
Premies ten laste van de werknemers	2,14	2,22	2,25	2,36
Toegerekende sociale premies	2,22	2,23	2,59	3,23
3. Netto-inkomen uit vermogen	-23,97	-25,72	-24,47	-27,51
4. Overige netto-inkomenoverdrachten	-1,34	-1,58	-1,68	-1,38
b. Bestedingen	33,45	31,90	27,68	31,23
1. Belastingen op inkomen en vermogen	20,06	17,97	13,67	16,13
2. Sociale uitkeringen	10,04	10,40	10,85	11,87
Particuliere sociale verzekering met fondsvorming	7,83	8,14	8,25	8,63
Rechtstreekse uitkeringen sociale verzekering door werkgevers	2,22	2,25	2,60	3,24
3. Mutaties in voorzieningen pensioenverzekering	3,34	3,53	3,16	3,23
c. Nettobesparingen	15,39	16,20	12,19	12,48
II. Kapitaaltransacties				
a. Middelen	2,70	2,52	3,45	3,08
b. Bestedingen	23,10	20,80	4,51	13,68
1. Bruto vaste kapitaalvorming	72,33	75,05	65,25	73,98
2. Afschrijvingen (-)	56,66	58,65	60,88	62,81
3. Saldo aan- en verkopen van niet-geproduceerde niet-financiële activa	0,32	0,05	0,05	0,09
4. Veranderingen in voorraden	7,61	4,87	0,55	2,95
5. Saldo aan- en verkopen van kostbaarheden	0,00	0,00	0,00	0,00
6. Te betalen kapitaaloverdrachten	-0,49	-0,51	-0,46	-0,53
III. Vorderingenoverschoot (+) of -tekort (-)	-5,01	-2,08	11,13	1,89
in % van het bbp	-1,09	-0,44	2,52	0,40

Tabel B.9 Verrichtingen met het buitenland
In miljard euro

	2018	2019	2020	2021
I. Lopende verrichtingen				
a. Bestedingen	398,59	405,57	369,23	407,50
1. Invoer van goederen en diensten	380,45	385,90	348,83	385,95
2. Beloning van werknemers	3,15	3,26	3,13	3,47
3. Indirecte belastingen (op productie en invoer)	2,05	1,94	1,85	2,03
4. Netto-inkomen uit vermogen (-)	-2,73	-4,18	-3,99	-4,20
5. Overige netto-inkomensoverdrachten	5,79	5,84	6,98	7,12
6. Sociale premies	2,93	2,97	2,81	3,11
7. Sociale uitkeringen, exclusief overdrachten in natura	1,48	1,48	1,64	1,62
b. Middelen	394,08	400,86	365,60	396,93
1. Uitvoer van goederen en diensten	379,70	386,65	351,62	381,77
2. Beloning van werknemers	10,21	10,36	9,80	10,82
3. Subsidies	0,68	0,68	0,68	0,68
4. Belastingen op inkomen en vermogen	0,09	0,05	-0,06	-0,00
5. Sociale premies	1,24	1,29	1,23	1,37
6. Sociale uitkeringen, exclusief overdrachten in natura	2,16	1,85	2,32	2,29
c. Saldo van lopende verrichtingen	-4,58	-4,78	-3,69	-10,64
II. Kapitaalverrichtingen	0,13	0,46	0,39	0,57
1. Netto-kapitaaloverdrachten	-0,02	-0,05	-0,12	0,06
2. Saldo aan- en verkopen van niet-geproduceerde niet-financiële activa (-)	-0,16	-0,51	-0,51	-0,51
III. Vorderingenoverschot (+) of -tekort (-) van de nationale economie	-4,44	-4,32	-3,30	-10,07
in % van het bbp	-0,97	-0,91	-0,75	-2,11